JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
ANTONIO TIZZANO
21 päivänä helmikuuta 2002 [1]

Johdanto

1. Hovrätten för Västra Sverige (Länsi-Ruotsin hovioikeus, jäljempänä Hovrätten) on 9.3.2000 tekemällään välipäätöksellä esittänyt EY 234 artiklan nojalla neljä ennakkoratkaisukysymystä. Kaksi ensimmäistä kysymystä koskee nimenomaan kyseistä määräystä ja erityisesti sen kolmatta kohtaa, ensimmäinen käsitettä "kansallinen tuomioistuin, jonka on esitettävä ennakkoratkaisupyyntö" ja toinen tämän velvoitteen ulottuvuutta. Toissijaisesti esitetyt kaksi muuta kysymystä koskevat sitä vastoin yhteisön tullittomuusjärjestelmän luomisesta 28 päivänä maaliskuuta 1983 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 918/83 (jäljempänä asetus N:o 918/83) tulkintaa. [2]

Asiaa koskeva lainsäädäntö

Ennakkoratkaisumenettelyyn liittyvät seikat

Yhteisön lainsäädäntö

2. Yhteisön oikeuden osalta viitattakoon vain EY 234 artiklan kolmanteen kohtaan, jossa määritellään seuraavalla tavalla velvoite esittää yhteisöjen tuomioistuimelle sen ensimmäisessä kohdassa mainittuja kysymyksiä:

"Jos tällainen kysymys tulee esille sellaisessa kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävänä olevassa asiassa, jonka päätöksiin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta, tämän tuomioistuimen on saatettava kysymys yhteisön tuomioistuimen käsiteltäväksi."

Ruotsin lainsäädäntö

3. Yleistuomioistuimia, joilla on Ruotsissa toimivalta antaa ratkaisuja siviili- ja rikosasioissa, ovat Tingsrättit (käräjäoikeudet), Hovrättit (hovioikeudet, joita Ruotsissa on kuusi) ja Högsta Domstolen (korkein oikeus). Lähtökohtaisesti muutoksen hakeminen Högsta Domstolenissa hovioikeuden tuomioon tai lopulliseen päätökseen, joka puolestaan on annettu käräjäoikeuden antamasta tuomiosta tehdystä valituksesta, edellyttää sitä, että Högsta Domstolen antaa valitusluvan, ellei muutosta hae Högsta Domstolenissa valtakunnansyyttäjä asioissa, joissa syyttäjä on käyttänyt puhevaltaa.

1 — Alkuperäinen kieli: italia.
2 — EYVL L 105, s. 1.

4. Rättegångsbalkenin (oikeudenkäymiskaari) 54 luvun 10 §:n mukaan Högsta Domstolen voi antaa valitusluvan vain,

"1. kun lain soveltamisen ohjaamisen kannalta on tärkeää, että Högsta domstolen tutkii valituksen, tai

2. kun on erityisiä syitä tällaiselle valituksen tutkimiselle, kuten purkuperusteen olemassaolo, tuomiovirhe tai se, että ilmeinen huolimattomuus tai ilmeinen virhe on selvästi vaikuttanut asian ratkaisuun hovioikeudessa."

5. Tuomionpurkumenettely, josta säädetään Rättegångsbalkenin 58 luvun 1—3 §:ssä, on yksi ylimääräisistä muutoksenhakukeinoista, joilla voidaan hakea muutosta lainvoimaisiin tuomioihin. Edellä mainitun 10 §:n 2 momentissa täsmennetään, että tuomion purkamista voidaan hakea, mikäli esitetään uusia tosiseikkoja tai todisteita, jotka olisivat todennäköisesti johtaneet kyseisessä asiassa toisenlaiseen ratkaisuun, mikäli ne olisivat olleet tiedossa ennen tuomion antamista.

6. Kyseisen 54 luvun 11 §:ssä säädetään myös mahdollisuudesta antaa valituslupa vain yhden sellaisen erityisen asiaan liittyvän seikan osalta, jonka uudelleenkäsittelyllä on erityistä merkitystä oikeuden yhdenmukaisen soveltamisen kannalta. Kun Högsta Domstolen antaa valituslupaa koskevan ratkaisun, se arvioi sekä oikeudellisia kysymyksiä että näyttöä, eikä se ole sidottu alemman tuomioistuimen todisteista tekemään arviointiin.

7. Ruotsin hallituksen kirjallisissa huomautuksissaan esittämien tietojen perusteella hovioikeuksien vuosittain antamista noin 24 000 tuomiosta keskimäärin 5 000:sta valitetaan Högsta Domstoleniin ja niistä noin 150—200 (eli 3—4 prosenttia) otetaan tutkittaviksi.

Tullittomuusjärjestelmään liittyvät seikat

Yhteisön lainsäädäntö

8. Pääasian asiakysymys koskee asetusta N:o 918/83 siltä osin kuin siinä määritellään ne erityistapaukset, joissa myönnetään vapautus yhteisen tullitariffin tulleista. Koska neuvosto on katsonut, että näiden tullien kantaminen ei ole perusteltua tietyissä tarkoin määritellyissä olosuhteissa, joissa tavaroiden tuonnin erityisedellytykset eivät vaadi talouden suojelemiseksi tavallisesti toteutettavia toimenpi-

teitä (johdanto-osan toinen perustelukappale), se on määritellyt "tapaukset, joille myönnetään erityisolosuhteissa tuonti- tai vientitullittomuus, tapauksen mukaan, luovutettaessa tavaroita vapaaseen liikkeeseen tai vietäessä tavaroita yhteisön ulkopuolelle" (1 artiklan 1 kohta).

9. Asetuksen 1 artiklan 2 kohdassa esitetään siten aluksi tiettyjä määritelmiä; erityisesti siinä säädetään, mitä tarkoitetaan seuraavilla ilmaisuilla:

"a) (tuontitulleilla), tulleja tai vastaavalla tavalla vaikuttavia veroja sekä yhteisen maatalouspolitiikan tai tiettyihin maataloustuotteista jalostettuihin tavaroihin sovellettavien järjestelmien perusteella määrättyjä maatalousmaksuja ja kaikkia muita tuonnista kannettavia maksuja;

b) (vientitulleilla), yhteisen maatalouspolitiikan tai tiettyihin maataloustuotteita jalostettuihin tavaroihin sovellettavien järjestelmien perusteella määrättyjä maatalousmaksuja ja kaikkia muita viennistä kannettavia maksuja;

c) (henkilökohtaisella omaisuudella), asianomaisten henkilökohtaiseen käyttöön tai kotitalouteen tarkoitettuja tavaroita.

Henkilökohtaisena omaisuutena on pidettävä erityisesti:

— —

kotitalouden tavanomaista kulutusta vastaavia kotitaloushankintoja — — . Henkilökohtaisen omaisuuden luonne tai määrä ei saa ilmentää mitään kaupallista tarkoitusta;

d) (koti-irtaimistolla), henkilökohtaisia tavaroita, kodin liinavaatteita ja asianomaisten henkilökohtaiseen käyttöön tai heidän kotitalouksiensa tarpeisiin tarkoitettuja huonekaluja tai varusteita;

e) (alkoholituotteilla), yhteisen tullitariffiin nimikkeisiin 22.03—22.09 kuuluvia tuotteita (esimerkiksi oluet, viinit, viini- tai alkoholipohjaiset aperitiivit, tislatut alkoholijuomat, likööorit tai alkoholipitoiset juomat)".

10. Asetuksen XI osastossa säädetään jäsenvaltioiden kolmansista maista tulevien matkustajien henkilökohtaisiin matkatavaroihin sisältyville tavaroille myöntämästä tullittomuudesta. Asetuksen 45 artiklan mukaan tuontitullittomuus myönnetään näille tavaroille, jollei 46—49 artiklan säännöksistä muuta johdu, "edellyttäen, että tämä tuonti ei ole luonteeltaan kaupallista".

Säännöksen 2 kohdassa täsmennetään tämän jälkeen, mitä tarkoitetaan seuraavalla käsitteellä:

"a) (henkilökohtaisilla matkatavaroilla) kaikkia matkatavaroita, jotka matkustaja voi esittää tullissa saapuessaan yhteisöön sekä tavaroita, jotka matkustaja lisäksi esittää tullissa osoittaakseen, että yhtiö, joka huolehtii niiden kuljetuksesta maasta yhteisöön, on kirjannut ne lähtöhetkellä matkustajan mukana seuraaviksi matkatavaroiksi.

— —

b) (tuonnilla, joka ei ole luonteeltaan kaupallista) tuontia, joka

— on satunnaista ja

— koskee yksinomaan tavaroita, jotka on tarkoitettu matkustajien henkilökohtaiseen tai heidän perheidensä käyttöön tai annettavaksi lahjaksi; nämä tuotteet eivät saa olla luonteeltaan tai määrältään sellaisia, että ne voidaan käsittää kaupallisesti käytettäväksi."

11. Asetuksen 47 artiklassa täsmennetään, että 45 artiklassa tarkoitettu tullittomuus myönnetään matkustajaa kohti kokonaisarvoltaan enintään 175 ecun suuruisena.[3] Jäsenvaltioilla on oikeus alentaa tullittomien tavaroiden arvoa ja/tai määrää, kun niitä tuovat yhteisöön tietyt henkilöryhmät: henkilöt, joiden asuinpaikka on rajaalueella, rajatyöntekijät, ja kolmansien maiden ja yhteisön välisessä liikenteessä käytettävien kuljetusvälineiden henkilöstö.

Ruotsin lainsäädäntö

12. Generaltullstyrelsen (Ruotsin tullihallitus) laski, että asetuksen N:o 918/83 47 artiklassa mainittu 175 ecun kokonaisarvo vastasi 1 700:aa Ruotsin kruunua (SEK) ja tämän jälkeen myös Tullverket (Ruotsin tullilaitos) vahvisti sen.[4] Paikallisen tulliviranomaisen päätöksellä hen-

3 — Sellaisena kuin kyseinen asetus on muutettuna yhteisön tullittomuusjärjestelmän luomisesta annetun asetuksen (ETY) N:o 918/83 muuttamisesta 14 päivänä helmikuuta 1994 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 355/94 (EYVL L 46, s. 5) 1 artiklalla.

4 — Tullverkets Författningssamling 1996:36, 1998:34 ja 1999:47.

kilökohtaista käyttöä varten maahantuotavan riisin tullittomaksi määräksi vahvistettiin 20 kiloa henkilöltä.

13. Varusmugglingslagenin (1960:418) (tavaroiden salakuljetusta koskeva Ruotsin laki) 1 §:ssä säädetään, että se, joka tekemättä ilmoitusta asianomaiselle viranomaiselle tuo maahan tai vie maasta tavaraa, josta valtiolle on suoritettava tullia, muuta veroa tai maksua taikka jota lain tai asetuksen mukaan ei saa tuoda maahan tai viedä maasta, on, mikäli teko on tahallinen, tuomittava salakuljetuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Kyseisen lain 8 §:ssä säädetään, että salakuljetuksen yrityksestä on tuomittava Brottsbalkenin (rikoslaki) 23 luvun mukaisesti. Ellei rikosta ole täytetty, kyseisen 23 luvun mukaan tekijää on rangaistava erityissäännöksen nojalla yrityksestä, mikäli rikoksen täyttymisen vaara on ollut olemassa tai jos rikos on jäänyt täyttymättä pelkästään sattumanvaraisista tekijöistä johtuen.

Tosiseikat, oikeudenkäynti ja ennakkoratkaisukysymykset

14. Kenny Lyckeskog (jäljempänä Lyckeskog tai vastaaja) pysäytettiin 7.4.1998 Ruotsin rajalla hänen saapuessaan Norjasta Svinesundiin 500 kg:n riisilasti mukanaan tullin vihreää linjaa pitkin, ja hänet haastettiin Strömstadin käräjäoikeuteen vastaamaan syytteeseen yrityksestä salakuljettaa 460 kg riisiä yhteisarvoltaan 3 564 SEK. Syyte perustui tavaroiden salakuljetuksesta annetun lain 1 ja 8 §:ään sekä rikoslain 23 luvun 1 §:ään.

15. Käräjäoikeudessa vastaaja myönsi tosiseikat oikeiksi kiistäen kuitenkin syytteen salakuljetuksesta sillä perusteella, että riisi oli tarkoitettu hänen ja hänen perheensä henkilökohtaiseen käyttöön. Lyckeskog selitti erityisesti, että kun hän oli joutunut muista syistä lähtemään Norjaan vaimonsa kanssa, hän oli ennen matkalle lähtöä selvittänyt, että Ruotsiin oli lupa tuoda tavaroita 1 700 kruunun arvosta henkilöltä. Hän päätti käyttää tilaisuutta hyväkseen ja osti riisiä 3 400 Norjan kruunun (NKR) arvosta eli 25 kpl 20 kilon säkkejä, jolloin säkillisen hinnaksi tuli noin 145 NKR, kun se Ruotsissa voimassa olleiden hintojen mukaan olisi siellä maksanut 240 NKR. Vastaaja puolustautuu salakuljetusta koskevaa syytettä vastaan vetoamalla siihen, että hänen vaimonsa on aasialaista syntyperää ja että myös hänen kolme alaikäistä lastaan asuvat hänen kanssaan, että perheessä kulutetaan kuukausittain vähintään 25 kiloa riisiä ja että aikuinen tytär perheineen, joka syö myös paljon riisiä, vierailee heillä usein. Näistä syistä hän kykeni arvioimaan, että nyt kyseessä oleva riisierä, jonka viimeinen käyttöpäivä oli marraskuussa 2000, olisi riittänyt perheelle noin puoleksitoista vuodeksi.

16. Käräjäoikeus katsoi, ettei ollut syytä kyseenalaistaa vastaajan lausumaa, jonka mukaan riisi oli tarkoitettu hänen ja hänen perheensä kulutukseen, ja totesi tämän jälkeen, että riisi kuului vastaajan henkilökohtaisiin matkatavaroihin asetuksen N:o 918/83 45 artiklassa tarkoitetulla tavalla, koska riisi oli lastattu hänen henkilöautoonsa. Sen sijaan samassa säännöksessä asetetun edellytyksen, jonka mukaan "tuotteet eivät saa olla luonteeltaan tai määrältään sellaisia, että ne voidaan käsittää kaupallisesti käytettäväksi", osalta käräjäoikeus katsoi, että se on ymmärrettävä siten, että tuotteiden luonne ja määrä eivät *objektiivisesti ottaen* saa antaa aihetta epäillä tuonnin tarkoitusta. Käräjäoikeuden mukaan juuri tämä on ollut paikallisen tulliviranomaisen päätöksen taustalla, kun se on vahvistanut yksityisesti maahan tuotavan riisin tullittomaksi määräksi 20 kilogrammaa henkilöltä. Käräjäoikeus otti lisäksi huomioon sen merkittävän laajuuden, minkä Norjasta tapahtuva riisin tuonti oli saanut, ja epävarmuuden hälventämisen tarpeen ja katsoi, että oli välttämätöntä ja asianmukaistakin, että tulliviranomaiset määräsivät tietyn tullittoman — muualla vahvistetut rajat alittavan — kiintiön. Käräjäoikeus katsoi siten, että pelkästään se seikka, ettei riisi ollut tarkoitettu jälleenmyytäväksi — ja että se oli siis tarkoitettu muuhun kuin kaupalliseen tarkoitukseen — ei voinut vapauttaa vastaajaa rikosoikeudellisesta vastuusta, joten se tuomitsi hänet salakuljetuksen yrityksestä päiväsakkoihin ja määräsi riisin valtiolle menetetyksi.

17. Vastaaja valitti käräjäoikeuden tuomiosta ja vaati Hovrätteniä kumoamaan sen samoin kuin menettämisseuraamuksen. Käräjäoikeus on hänen mielestään virheellisesti luonut tavaroiden henkilökohtaisen käytön ja kaupallisen käytön väliin ei-kaupalliseksi käytöksi nimitettävän käsitteen, jota koskee erilainen tullittomuussääntely. Asetuksessa N:o 918/83 säädetään kuitenkin vain 175 ecun enimmäismäärää koskevasta tullittomuudesta, ja ainoana edellytyksenä on se, että tuotteet on tarkoitettu henkilökohtaiseen käyttöön tai perheen käyttöön. Ruotsin viranomaisilla ei siten ole ollut oikeutta määrätä omia, asetuksessa mainitut rajat alittavia rajoituksia taikka luoda sellaista käsitettä kuin ei-kaupallinen käyttö.

18. Hovrätten, jonka käsiteltäväksi yhteisön oikeussääntöjen tulkintaan liittyvä kysymys on saatettu, on ennakkoratkaisupyynnössään aluksi pohtinut sitä, onko sitä tässä tapauksessa pidettävä tuomioistuimena, jonka päätöksiin ei saa hakea muutosta, jolloin se olisi velvoitettu esittämään yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksen EY 234 artiklan kolmannen kohdan nojalla. Tuomioistuin on vastannut omaan kysymykseensä myöntävästi, koska Ruotsin oikeusjärjestyksen mukaan Högsta Domstoleniin tehty valitus otetaan tutkittavaksi ainoastaan edellä (3 kohta ja sitä seuraavat kohdat) mainittujen oikeudenkäymiskaaren 54 luvun 10 §:n mukaisten edellytysten täyttyessä eli vain silloin, kun oikeuskysymys on niin monimutkainen, että sillä saattaa olla merkitystä oikeuskäytännön predikaattitapauksena lainsäädännön yhdenmukaisen tulkinnan varmistamiseksi, tai kun hovioikeus on ratkaissut oikeuskysymyksen täysin virheellisesti. Ennakkoratkaisupyynnössä todetaan lopuksi, että lievemmät yhteisön oikeuden tulkintaa tai soveltamista koskevat virheet eivät kuitenkaan sellaisenaan ole peruste valitusluvan myöntämiselle.

19. Koska ruotsalaistuomioistuin on katsonut olevansa EY 234 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitettu "tuomioistuin, jonka päätöksiin ei saa hakea muutosta", se on esittänyt toisen kysymyksen, joka koskee sitä, onko sen käsiteltävänä olevassa asiassa esitetyt kysymykset todella tarpeen saattaa yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäviksi. Hovrätten muistuttaa näet siitä, että yhteisöjen tuomioistuin on itse tunnetussa asiassa CILFIT antamassaan tuomiossa rajoittanut yhteisön oikeuteen liittyvän kysymyksen esittämistä koskevaa velvoitetta niissä tapauksissa, joissa kansallinen tuomioistuin on todennut, että "esille tullut kysymys on vailla merkitystä tai että yhteisöjen tuomioistuin on jo tulkinnut kyseessä olevaa yhteisön oikeuden säännöstä tai määräystä taikka että se, miten yhteisön oikeutta on sovellettava, on niin ilmeistä, ettei tästä ole mitään perusteltua epäilystä".[5] Hovrätten kuitenkin katsoo nyt käsiteltävään asiaan liittyvässä tilanteessa, että pääasian oikeudenkäynnissä esiin tulleet yhteisön oikeuteen liittyvät kysymykset eivät ole samanlaisia kuin edellä mainitussa tuomiossa esitetyt, ja kuitenkin niihin annettava ratkaisu vaikuttaa aivan yhtä selvältä. Se pohtii näin ollen, onko se velvollinen esittämään ennakkoratkaisupyynnön, mikäli sen katsotaan olevan tuomioistuin, jonka päätöksiin ei saa hakea muutosta, vaikka se katsoo kykenevänsä ratkaisemaan asian ilman yhteisöjen tuomioistuimen apua.

20. Edellä esitetyn perusteella Hovrätten on päättänyt esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Kun asian saattaminen maan korkeimman oikeuden ratkaistavaksi edellyttää valitusluvan myöntämistä, onko sellainen kansallinen tuomioistuin, joka tästä syystä on käytännössä viimeisen oikeusasteen tuomioistuin asiassa, EY 234 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitettu tuomioistuin?

2) Voiko EY 234 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitettu tuomioistuin päättää olla esittämättä ennakkoratkaisupyyntöä, mikäli se katsoo olevan selvää, kuinka yhteisön oikeuteen liittyvät kysymykset tulee ratkaista käsiteltävässä asiassa, vaikka ne eivät kuuluisikaan acte clair tai acte éclairé -doktriinin soveltamisalaan?

Vain siltä varalta, että vastaus ensimmäiseen kysymykseen on kieltävä tai vastaus ensimmäiseen kysymykseen myöntävä ja toiseen kieltävä, Hovrätten esittää myös seuraavat kysymykset:

3) Yhteisön tullittomuusjärjestelmän luomisesta 28 päivänä maaliskuuta 1983 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 918/83 45 artiklan 1 kohdassa säädetään, että jollei 46—49 artiklan säännöksistä muuta johdu, tuontitullittomuus myönnetään kolmannesta maasta tulevien matkustajien henkilökohtaisiin matkatavaroihin sisältyville

5 — Asia 283/81, CILFIT, tuomio 6.10.1982 (Kok. 1982, s. 3415; Kok. Ep. VI, s. 537).

tavaroille edellyttäen, että tämä tuonti ei ole kaupallista. Edellyttääkö tämä sitä, etteivät tavarat laadultaan ja määrältään objektiivisesti arvioiden saa antaa aihetta epäillä tuonnin tarkoitusta? Saadaanko asian arvioinnissa ottaa huomioon yksittäisen henkilön elintapa ja tottumukset?

4) Mikä oikeudellinen merkitys on annettava sellaisille kansallisille viranomaisten antamille määräyksille, joissa määritellään tavallisesti tullittomana pidettävä tavaramäärä sellaisen tavaran osalta, johon sovelletaan yhteisön tullittomuusjärjestelmän luomisesta 28 päivänä maaliskuuta 1983 annettua neuvoston asetusta (ETY) N:o 918/83?"

21. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeudenkäynnissä huomautuksiaan ovat esittäneet Tanskan, Suomen, Ruotsin ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset sekä komissio. Otan niiden näkemykset huomioon tutkiessani seuraavassa kunkin kysymyksen siinä järjestyksessä kuin ne on esitetty ennakkoratkaisupyynnössä.

22. Jotta ensimmäinen kysymys voitaisiin ymmärtää paremmin, on kuitenkin ensin huomautettava, että yhteisöjen tuomioistuin on pyytänyt kansallista tuomioistuinta täsmentämään, onko se, että Högsta Domstolen esittää ennakkoratkaisupyynnön oikeudenkäynnissä, joka koskee Hovrättenin tuomiosta tehdyn valituksen tutkittavaksi ottamisesta annettavaa ratkaisua, ristiriidassa Rättegångsbalkenin tai oikeuskäytännön kanssa. Kansallinen tuomioistuin on vastannut, että ristiriitaa ei ole, joskaan oikeuskäytännössä ei ole vielä käsitelty tätä kysymystä.

Asian oikeudellinen tarkastelu

Ensimmäinen kysymys

23. Hovrätten tiedustelee siis ensimmäisellä kysymyksellään, voidaanko sitä edellä kuvatuissa olosuhteissa pitää tuomioistuimena, jonka päätöksiin ei saa hakea muutosta, ja onko sen siis esitettävä yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymys EY 234 artiklan kolmannen kohdan nojalla.

1. Asianosaisten ja muiden osapuolten väitteet ja niiden perustelut

24. Kaikki oikeudenkäyntiin osallistuneet osapuolet ovat ottaneet kantaa tähän kysymykseen.

25. Tanskan hallitus on esittänyt, että kysymykseen olisi vastattava myöntävästi, koska muutoin EY 234 artiklan kolmannella kohdalla tavoiteltujen päämäärien saavuttaminen vaarannettaisiin. Tanskan hallituksen mielestä kansallisia tuomioistuimia, joiden päätöksistä voidaan valittaa vasta sen jälkeen kun valituslupa on saatu, on pidettävä kyseisessä määräyksessä tarkoitettuina tuomioistuimina, joiden päätöksiin ei saa hakea muutosta.

26. Suomen ja Ruotsin hallitukset väittävät sen sijaan päinvastaista ennen kaikkea sen perusteella, että EY 234 artiklan kolmannessa kohdassa viitataan virallisesti tuomioistuimiin, joiden muutoksiin ei saa hakea muutosta. Kyseisten hallitusten mukaan jo pelkästään se, että hovioikeuksien päätöksistä voidaan valittaa, on riittävä peruste katsoa, että tällaiset tuomioistuimet eivät kuulu kyseisen määräyksen soveltamisalaan siltä osin kuin valitusluvan antamista koskevalla vaatimuksella rajoitetaan ylemmän tuomioistuimen mahdollisuuksia tutkia valitus mutta ei kuitenkaan suljeta sitä pois. Lisäksi nämä hallitukset huomauttavat, että vaikka 234 artiklalla tavoiteltu päämäärä on välttää se, että kansallisessa oikeudessa kehittyisi yhteisön oikeuden vastaista oikeuskäytäntöä, on katsottava, että Ruotsin oikeusjärjestyksessä tehtävä taata oikeuskäytännön yhtenäisyys kuuluu Högsta Domstolenille eikä hovioikeudelle. Molemmat hallitukset lisäävät, että niiden suosittelema ratkaisu ei missään tapauksessa vaaranna yhteisön oikeuden yhtenäisyyttä. Tämä johtuu ensinnäkin siitä, että hovioikeudet saavat joka tapauksessa esittää ennakkoratkaisukysymyksen yhteisöjen tuomioistuimelle, mikä jo sinänsä vähentää erilaisten tulkintojen vaaraa, mutta ennen kaikkea siitä, että voidaan katsoa, että silloin kun yhteisön oikeuden tulkinnalla on merkitystä asian kannalta eikä asiaa koskevaa yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöä vielä ole, valituslupa on yleensä myönnettävä, joten korkeimman oikeuden on myöhemmässä päätöksessään tarvittaessa itse esitettävä ennakkoratkaisupyyntö. Suomen hallitus korostaa, että näin menetellään Suomessa ja että oikeuskirjallisuuden mukaan korkein oikeus voi jopa päättää ennakkoratkaisupyynnön esittämisestä heti alkaessaan tutkia valitusluvan myöntämistä. Toisaalta Suomen hallitus toteaa, että mikäli myös hovioikeutta olisi pidettävä tuomioistuimena, jonka päätöksiin ei saa hakea muutosta, ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskeva velvoite saattaisi samassa asiassa koskea yhden sijasta kahta tuomioistuinta.

27. Myös Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus vetoaa siihen, että pelkkä korkeimman oikeuden antamaa valituslupaa koskeva vaatimus ei sellaisenaan ole riittävä peruste katsoa, että hovioikeudesta tulisi EY 234 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitettu tuomioistuin, jonka päätöksiin ei saa hakea muutosta. Vaikka kyseisen määräyksen erityistavoitteena on välttää se, että jäsenvaltion sisällä kehittyy kansallista oikeuskäytäntöä, joka ei ole yhteisön oikeuden mukaista, kyseinen tavoite voidaan aivan hyvin saavuttaa asettamalla valitusluvasta päättävälle tuomioistuimelle velvollisuus esittää ennakkoratkaisupyyntö. Yhdistynyt kuningaskunta ulottaa tarkastelunsa muihin oikeusjärjestyksiin, kuten omaansa, ja toteaa tämän pätevän riippumatta siitä, onko valituksen tutkittavaksi ottamisen ratkaisemisessa toimivaltainen tuomioistuin se, jonka

antamaan ratkaisuun halutaan hakea muutosta ("leave to appeal"), ylempi tuomioistuin ("permission to appeal") vai ensin mainittu ja sitten jälkimmäinen. Mikäli yhteisön oikeuteen liittyvään kysymykseen annettava ratkaisu on tarpeen, kaikissa näissä tapauksissa tuomioistuimen, joka viimeisenä antaa ratkaisun tutkittavaksi ottamisesta, olisi joko annettava valituslupa tai esitettävä yhteisöjen oikeuteen liittyvä kysymys yhteisöjen tuomioistuimelle. Tästä syystä Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus katsoo, että ensimmäiseen kysymykseen on vastattava kieltävästi edellyttäen, että asianomaisen oikeusjärjestyksen mukaan tuomioistuin, jonka päätöksiin ei saa hakea muutosta, voi ottaa huomioon EY 234 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitetun velvoitteen, ja että kyseinen tuomioistuin todellisuudessa noudattaa tätä velvoitetta antaessaan ratkaisun valitusluvasta.

28. Komissio tarkastelee riidanalaista kysymystä monitahoisemmin, koska sen mielestä olisi käsiteltävä molempia kysymykseen annettavista mahdollisista vastauksista, jotta kyettäisiin paremmin arvioimaan niiden seurauksia. Komissio tarkastelee asiaa ensin myöntävän vastauksen kannalta ja huomauttaa, että valituslupaa koskevasta vaatimuksesta seuraa, että asia on kuitenkin mahdollista alistaa uuteen tarkasteluun. Mikäli hyväksyttyjen pyyntöjen osuus käytännössä on kuitenkin liian pieni, koska asiaa on vaikea saada uudelleen tutkittavaksi, tai mikäli lupa ei ole oikeus, koska sille asetetaan tiettyjä edellytyksiä, tästä on pääteltävä, että todellisuudessa tehokasta valitusoikeutta ei ole olemassa. Mikäli seurataan tätä ajattelumallia, hovioikeutta, kuten kaikkia muitakin tuomioistuimia, joiden päätöksistä saa hakea muutosta vasta sen jälkeen kun valituslupa on myönnetty, koskee EY 234 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitettu velvoite. Se, että ylempi tuomioistuin, Högsta Domstolen tai vastaava toisen jäsenvaltion tuomioistuin voi kuitenkin todeta, että valitus on tutkittava, tai antaa valitusluvan, merkitsee sitä, että kyseisen velvoitteen on katsottava sitovan myös tätä tuomioistuinta. Siitä ei saisi kuitenkaan seurata erityisongelmia, koska yhteisöjen tuomioistuin on itse ottanut tämän mahdollisuuden asiassa Parfums Christian Dior antamassaan tuomiossa, jossa se on jäljempänä kuvatuin tavoin täsmentänyt, että vaikka kahdella tuomioistuimella on samalla perusteella velvollisuus noudattaa EY 234 artiklan kolmatta kohtaa, toinen tuomioistuin ei voi vapautua velvoitteestaan esittää samanlainen tai vastaavanlainen kysymys yhteisöjen tuomioistuimelle. [6] Komissio katsoo, että mikäli tämä ratkaisu siis hyväksyttäisiin, tuomioistuimella ja asianosaisilla olisi siis ehdoton varmuus siitä, että ainakin yhden kansallisen tuomioistuimen olisi esitettävä ennakkoratkaisupyyntö yhteisöjen tuomioistuimelle, mutta tällä lisättäisiin huomattavasti niiden tuomioistuinten lukumäärää, joita tämä velvoite koskee.

29. Siltä varalta, että vastaus on kieltävä, komissio sitä vastoin huomauttaa, että olipa mahdollisuus saada valituslupa miten epävarma ja ehdollinen hyvänsä, se on kuitenkin olemassa ja merkitsee siis sitä, että EY:n 234 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitettu muutoksenhakukeino on olemassa. Komissio myöntää, että tällä tavoin on edelleenkin epävarmaa, mitä tuomioistuinta velvoite ennakkoratkaisupyynnön esittämiseen koskee, mutta se katsoo, että ratkaisua näihin epäilyihin on haettava kansallisista oikeusjärjestyksistä

6 — Asia C-337/95, Parfums Christian Dior, tuomio 4.11.1997 (Kok. 1997, s. I-6013, 30 kohta).

itsestään siten, että otetaan huomioon harkintavalta, joka toimivaltaiselle tuomioistuimelle myönnetään tämän velvoitteen noudattamisen kannalta, kun tämä antaa viimeisenä oikeusasteena ratkaisun valituksen tutkittavaksi ottamisesta. Komission mukaan tämän tuomioistuimen tehtävänä on näet huolehtia siitä, että yhteisön oikeuden tulkintaa koskeva kysymys on käsitelty tai käsitellään asianmukaisesti, ja ottaa asianmukaisesti huomioon yhteisön oikeuden ensisijaisuutta koskeva periaate ja tähän oikeuteen perustuvien oikeudellisten tilanteiden suojelemista koskeva velvoite. Tästä seuraa, että mikäli valituslupa-asian ratkaisemiseen toimivaltainen tuomioistuin katsoo, että näin ei ole, sen on joko palautettava asia takaisin sen käsitelleelle alemmalle tuomioistuimelle, siltä osin kuin se on kyseisen oikeusjärjestyksen mukaan mahdollista, tai ratkaistava asia itse taikka ryhdyttävä muihin toimenpiteisiin oikeusjärjestyksessään sallituissa rajoissa. Tässä yhteydessä se voi siis päättää välittömästi asian saattamisesta yhteisöjen tuomioistuimelle joko arvioidessaan valituksen tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä tai tutkiessaan valitukseen liittyvää asiakysymystä. Yhteisön oikeuden kannalta tärkein seikka ei komission mielestä missään tapauksessa ole niinkään se, minkä tuomioistuimen on esitettävä ennakkoratkaisupyyntö, kuin se, että menettelyssä on mukana yksi tuomioistuin, joka yhteisöjen tuomioistuimen tarkoittamalla tavalla kykenee takaamaan yhteisön oikeuden yhdenmukaisen tulkinnan.

30. Kaiken kaikkiaan komissio katsoo, että vaikka molemmissa esitetyissä vaihtoehdoissa on etuja ja haittoja, niiden tuomioistuinten lukumäärän liiallisen lisääntymisen rajoittamiseksi, joita EY 234 artiklan kolmannen kohdan mukainen velvoite sitoo, on asetettava etusijalle jälkimmäinen vaihtoehto ja näin ollen annettava sellainen ratkaisu, että valituslupaa koskevan ratkaisun antavan tuomioistuimen on oman oikeusjärjestyksensä tarjoamien mahdollisuuksien mukaisin rajoituksin varmistettava yhteisön oikeuden noudattaminen, ja näin ollen sitä on pidettävä EY 234 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitettuna tuomioistuimena, jonka päätöksiin ei saa hakea muutosta.

2. Yhteisön oikeuskäytäntö

31. Ennen kuin otan kantaa esitettyyn kysymykseen ja osapuolten ehdottamiin ratkaisuihin, on mielestäni asianmukaista poiketa hieman aiheesta ja tutkia asiaa koskevaa yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöä.

32. Tältä osin on ennen kaikkea huomautettava, että EY 234 artiklan kolmatta kohtaa tulkittiin alun perin kahdella vastakkaisella tavalla nyt käsiteltävän asian kannalta kiinnostavien seikkojen osalta. Jäsenvaltioiden oikeuskäytännössä ja oikeuskirjallisuudessa katsottiin näet vakiintuneesti, että ennakkoratkaisupyynnön esittämisvelvoite koski ainoastaan asianomaisen oikeusjärjestyksen lainkäyttöpyramidin huipulla olevia tuomioistuimia eli ylimpiä tuomioistuimia, koska niiden erityistehtävänä oli taata kansallisen oikeuden yhdenmukainen tulkinta ja yhtenäisyys. Vastakkaisen näkemyksen kannattajat sen sijaan väittivät, että kyseinen velvoite itse perustui tarpeeseen välttää se, että annettaisiin lopullisia tuomioita, jotka

johtaisivat yhteisön oikeudesta poikkeavaan lain soveltamiseen. Jotta EY 234 artiklan kolmannen kohdan tehokas vaikutus voitaisiin taata, tämän näkemyksen mukaan oli siis asetettava kyseisen määräyksen mukainen velvoite kaikille tuomioistuimille, jotka antavat lopullisen ratkaisun, riippumatta niiden asemasta kansallisessa tuomioistuinhierarkiassa.

33. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä nojauduttiin heti jälkimmäiseen vaihtoehtoon. Jo tunnetussa asiassa Costa vastaan ENEL annetussa asiassa, jossa Giudice conciliatore di Milano, joka ratkaisi asian sen rahallisen arvon vuoksi ensimmäisenä ja viimeisenä oikeusasteena, oli esittänyt ennakkoratkaisupyynnön, yhteisöjen tuomioistuin totesi sivumennen, että EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla "sellaisten kansallisten tuomioistuinten, joiden päätöksiin ei saa hakea muutosta, kuten ei tässäkään tapauksessa, on saatettava asia yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi ennakkoratkaisun saamiseksi perustamissopimuksen tulkinnasta, kun tällainen kysymys tulee esille tällaisissa tuomioistuimissa käsiteltävinä olevissa asioissa". [7]

34. Tuomio, jonka yhteisöjen tuomioistuin antoi myöhemmin asiassa Hoffmann-La Roche, jossa sen oli annettava ratkaisu EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan kolmannen kohdan tulkinnasta, jota koskevan kysymyksen oli esittänyt saksalainen tuomioistuin summaarisessa menettelyssä, joka koski turvaamistoimenpiteen (einstweilige Verfügung) määräämistä, on vieläkin merkittävämpi. Koska tällaisessa menettelyssä annettaviin ratkaisuihin ei voitu hakea muutosta, vaikka asianosaisilla olikin mahdollisuus myöhemmin panna vireille tavallinen kanne, jolla oli sama kohde, saksalaistuomioistuin kysyi yhteisöjen tuomioistuimelta, oliko sen esitettävä ennakkoratkaisukysymys. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että "perustamissopimuksen 177 artiklan tarkoituksena on varmistaa yhteisön oikeuden yhdenmukainen tulkinta ja soveltaminen kaikissa jäsenvaltioissa, ja sen kolmannen kohdan erityisenä tavoitteena on estää sellaisen kansallisen oikeuskäytännön syntyminen jäsenvaltiossa, joka olisi ristiriidassa yhteisön oikeuden sääntöjen kanssa. Tästä tarkoituksesta seuraavat vaatimukset täyttyvät turvaamistoimia koskevien summaaristen ja kiireellisten menettelyjen, kuten tässä tapauksessa käsiteltävän menettelyn, osalta silloin, kun tavanomainen pääasiaa koskeva oikeudenkäynti, jossa kaikkien summaarisessa menettelyssä pääasiasta väliaikaisesti erotettujen kysymysten uudelleen tutkiminen on sallittu, on aloitettava joko joka tapauksessa tai hävinneen asianosaisen pyynnöstä. Tällaisessa tilanteessa 177 artiklan kolmannen kohdan erityistavoite on turvattu sillä, että velvollisuutta saattaa asia yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi sovelletaan pääasiaa koskevan oikeudenkäynnin osalta". [8]

35. Tätä näkemystä seurattiin myös asiassa Morson ja Jhanjan annetussa tuomiossa, jossa yhteisöjen tuomioistuin toisti, jälleen turvaamistoimenpidettä koskeneen menettelyn yhteydessä, että "177 artiklan kolmannen kohdan erityistavoite on turvattu sillä, että velvollisuutta saattaa asia yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi sovelletaan pääasiaa koskevan oikeudenkäynnin osalta, vaikka oikeudenkäynti pidettäisiin toiseen tuomioistuinjärjestelmään kuu-

7 — Asia 6/64, Costa v. ENEL, tuomio 15.7.1964 (Kok. 1964, s. 1143, erityisesti s. 1143; Kok. Ep. I, s. 211).

8 — Asia 107/76, Hoffmann-La Roche, tuomio 24.5.1977 (Kok. 1977, s. 957, 5 kohta; Kok. Ep. III, s. 401).

luvassa tuomioistuimessa kuin välitoimimenettely, kunhan tuossa vaiheessa on mahdollista saattaa 177 artiklan nojalla esille tulleet yhteisön oikeutta koskevat kysymykset yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäviksi". [9]

36. Vaikuttaa siis ilmeiseltä, että yhteisöjen tuomioistuimen tärkein tavoite on kyseisen määräyksen päämäärän turvaaminen, ja sitä on kuvattu tarpeella "estää se, että jossain jäsenvaltiossa luodaan kansallista oikeuskäytäntöä, joka ei ole yhteisön oikeussääntöjen mukaista" ja joka voi sellaisena haitata yhteisön oikeuden yhdenmukaista tulkintaa ja soveltamista. Juuri tästä syystä tätä tavoitetta ei kuitenkaan voida turvata abstraktisti ja muodollisesti vaan siten, että otetaan huomioon kyseisen päätöksen lopullisuus tai ehdollisuus, sillä tarkoituksena on nimenomaan välttää se, että kansalliset tuomioistuimet ottavat kantaa yhteisön oikeuden kysymyksiin tiedustelematta asiaa yhteisöjen tuomioistuimelta niissä tapauksissa, joissa ei tämän jälkeen ole mitään muuta toimivaltaista elintä, joka voisi sen tehdä. [10]

37. Mikäli tämä vaatimus täyttyy, myös se kysymys, missä kansallisessa oikeudenkäynnissä kysymys esitetään siinä tapauksessa, että lähtökohtaisesti useammalla tuomioistuimella on toimivalta se tehdä, menettää merkityksensä. Kuten tunnettua, tämä on tutkittu käytännössä edellä mainitussa asiassa Parfums Christian Dior, jossa, tosin erilaisessa asiayhteydessä ja eri syistä, joita ei ole tarpeen käsitellä tässä lähemmin, sekä ylin kansallinen tuomioistuin (Hoge Raad) että Benelux-tuomioistuin olivat toimivaltaisia. Kyseisessä asiassa antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin totesi, että molempia tuomioistuimia oli pidettävä tuomioistuimina, joiden päätöksiin ei saa hakea muutosta, joten niitä koskee EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitettu velvoite esittää ennakkoratkaisupyyntö yhteisöjen tuomioistuimelle. Se kuitenkin myös täsmensi sen tilanteen varalta, että jompi kumpi olisi jo saattanut asian yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi, että "tämä velvollisuus käy — — merkityksettömäksi ja sisällöltään tyhjäksi silloin, kun esitetty kysymys on asiallisesti samanlainen kuin kysymys, johon jo on annettu ennakkoratkaisu samassa pääasiassa" (31 kohta). Kyseisessä asiassa antamassaan ratkaisuehdotuksessa julkisasiamies Jacobs puolestaan korosti, että jotta 177 artiklan kolmannen kohdan edellytykset täyttyisivät, asia olisi saatettava yhteisöjen tuomioin käsiteltäväksi ennen kuin kansallinen tuomioistuin tekee lopullisen päätöksen, koska "perustamissopimuksen määräysten ratio on se, ettei sellaisen kansallisen tuomioistuimen, jonka päätöksiin ei saa hakea muutosta, pidä päättää yhteisön oikeutta koskevaa kysymystä ilman yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisua. Tältä kannalta merkitystä ei ole sillä, missä vaiheessa oikeudenkäyntiä ennakkoratkaisua pyydetään". [11]

38. Päätöksen lopullisuuden ja sellaisten muutoksenhakukeinojen, joiden olemas-

9 — Yhdistetyt asiat 35/82 ja 36/82, Morson ja Jhanjan, tuomio 27.10.1982 (Kok. 1982, s. 3723, 9 kohta; Kok. Ep. VI, s. 579).

10 — Kuten julkisasiamies Capotorti on huomauttanut em. asiassa 107/76 antamassaan ratkaisuehdotuksessa (Kok. 1977, s. 975, 4 kohta), "jotta yhteisöjen tuomioistuin voisi harjoittaa täysimääräisesti ja tehokkaasti tehtäväänsä taata yhteisön oikeusjärjestyksessä yksityisille oikeussubjekteille annettujen oikeuksien yhdenmukainen suoja, on perusteltua katsoa, että kaikkien oikeusasteiden tuomioistuimilla on velvollisuus esittää ennakkoratkaisupyyntö kaikissa oikeudenkäynneissä, jotka väistämättä johtavat lopulliseen päätökseen".

11 — Em. asiassa C-337/95 annettu ratkaisuehdotus (Kok. 1997, s. I-6016, 28 kohta).

saolo merkitsee sitä, että päätös ei ole lopullinen, yksilöimisen osalta yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä ei ole vielä annettu yleisiä suuntaviivoja. Huomautukset, joita julkisasiamies Capotorti on tältä osin esittänyt edellä mainitussa asiassa Hoffmann-La Roche, vaikuttavat mielestäni varsin merkityksellisiltä. Korostettuaan, että muutoksenhakukeinon käsite ei missään tapauksessa ole yhdenmukainen eri kansallisissa oikeusjärjestyksissä, julkisasiamies sulki tämän käsitteen ulkopuolelle sekä muiden oikeussubjektien kuin asianosaisten valitukset, kuten esimerkiksi kolmansien osapuolten kantelut tai syyttäjäviranomaisen lain nojalla tekemän valituksen, että niin sanotut ylimääräiset muutoksenhakukeinot, kuten tuomionpurun, ja totesi, että "päätökset, joita 177 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitetaan, ovat kaikki siinä mielessä lopullisia, että asian tosiseikkoja tai oikeudellisia seikkojakaan ei voida tutkia uudelleen jomman kumman asianosaisen pyynnöstä ja ilman että olisi ilmennyt uusia seikkoja tai että poikkeukselliset edellytykset täyttyvät". [12]

3. Asian tarkastelu

39. Vaikuttaa siltä, että edellä esitettyyn laajaan tarkasteluun sisältyvät kaikki kysymykseen vastaamiseksi tarvittavat seikat, ja lisättäköön, että tätä vastausta voidaan mielestäni yhtä lailla soveltaa sekä nimenomaan Ruotsin järjestelmään, jossa ainoastaan Högsta Domstolen voi antaa valitusluvan, että edellä esitettyihin oikeusjärjestyksiin, joissa (yksinomaan tai myös) muutoksenhaun kohteena olleen päätöksen tehnyt tuomioistuin antaa ratkaisun valituksen tutkimisesta.

40. Totean aluksi, kuten lähes kaikki muutkin oikeudenkäynnissä lausumiaan esittäneet osapuolet, että vaikka valituslupaa koskeva vaatimus rajoittaa mahdollisuuksia hakea muutosta hovioikeuksien tuomioihin, tällainen mahdollisuus on kuitenkin kiistattomasti olemassa. Lisättäköön, että tällä on sitäkin suurempi merkitys nyt käsiteltävän asian kannalta, koska, kuten sekä Ruotsin että Suomen hallitukset huomauttavat, kyseessä ei ole ylimääräinen tai poikkeuksellinen muutoksenhakukeino vaan "muutoksenhaku suppeassa merkityksessä" eli "varsinainen muutoksenhakukeino" oikeusjärjestyksen oikeussuojakeinojärjestelmässä; tämän osoittaa myös se, mitä Suomen hallituskin on korostanut, että hovioikeuksien tuomioita ei voida pitää lopullisina ennen kuin valituslupa on evätty. Toisaalta Ruotsin hallitus on itse muistuttanut siitä, että tietyissä tapauksissa (erityisesti rikosasioissa) muutoksenhaku myös käräjäoikeuksien (tingsrätt) tuomioihin edellyttää hovioikeuden antamaa valituslupaa, ilmeisesti ilman että kyseenalaistettaisiin se, että kyseessä on tavallinen muutoksenhakukeino. Ei ole siis mitään syytä siihen, että valitusluvan myöntämistä koskevaan päätökseen liittyvään epävarmuuteen vedottaisiin sen kielteisen puolen perusteella eli sen objektiivisen seikan hämärtämiseksi, että valitusmahdollisuus on joka tapauksessa olemassa, mutta sen myönteiset seuraukset jätettäisiin huomiotta, eli ainakin kyseenalaistettaisiin ellei jopa suljettaisi pois se, että hovioikeudet ovat tuomioistuimia, joiden päätöksiin ei saa hakea muutosta. Vaikuttaa päinvastoin

12 — Ks. em. asiassa 107/76 annettu ratkaisuehdotus (Kok. 1977, s. 957, erityisesti s. 979).

siltä, että kun otetaan huomioon edellä esitetty mahdollisuus, hovioikeuksia ei voida teknisten seikkojen eikä edellä esitettyjen yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön perustuvien periaatteiden perusteella pitää tuomioistuimina, joiden päätöksiin ei voida hakea muutosta.

41. Kuten edellä on todettu, nyt käsiteltävässä asiassa kuten edellä mainituissa vastaavissa tapauksissakaan esiin tullut ongelma ei todellisuudessa ole niinkään se, että pitäisi määritellä, mitä kyseeseen tulevista tuomioistuimista olisi muodollisesti pidettävä EY 234 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitettuina tuomioistuimina, joiden päätöksiin ei saa hakea muutosta, kuin se, että vältetään edellä useaan kertaan esitetyn EY 234 artiklan mukaisen tavoitteen "estää se, että jossain jäsenvaltiossa luodaan kansallista oikeuskäytäntöä, joka ei ole yhteisön oikeussääntöjen mukaista" vaarantaminen sillä, että omaksutaan ratkaisu, jonka mukaan tämä tuomioistuin on ylimmän oikeusasteen tuomioistuin ja jolla saatetaan haitata yhteisön oikeuden yhdenmukaista tulkintaa ja soveltamista. On näet huolehdittava siitä, että tämän tavoitteen noudattaminen taataan niissä nyt käsiteltävän asian kaltaisissa tapauksissa, joissa valituslupaa koskevassa asiassa toimivaltainen tuomioistuin saattaisi evätä luvan ja päättäisi siis koko prosessin siihen ilman että yhteisöjen tuomioistuimella olisi ollut mahdollisuutta antaa ratkaisua oikeudenkäynnin aikana mahdollisesti esiin tulleista yhteisön oikeuteen liittyvistä kysymyksistä. Tämä selittää varaukset, jotka liittyvät tällaisen riskin sisältäviin ratkaisuihin, ja sen, että haetaan keinoja, joilla tämä riski kyetään välttämään niissä tilanteissa, joissa tällaiselta ratkaisulta ei voida välttyä. Tämä ilmenee myös selvästi lähes kaikkien nyt käsiteltävässä asiassa lausumiaan esittäneiden osapuolten huomautuksista siitä huolimatta, että niiden mielestä mahdollisuus hakea muutosta korkeimmasta oikeudesta merkitsee sitä, että hovioikeus ei voi olla tuomioistuin, jonka päätöksiin ei saa hakea muutosta. Tanskan hallitus on mielestäni halunnut esittää pikemmin huolestuneisuutensa niistä vaaroista, joita tästä saattaisi aiheutua yhteisön oikeuden yhdenmukaiselle soveltamiselle jäsenvaltioissa, kuin varsinaisen vastakkaisen näkemyksen tästä arvioinnista.

42. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että tähän oikeutettuun ja perusteltuun tavoitteeseen vastaamiseksi ei ole tarpeen vääristää hovioikeuksien päätösten luonnetta ja muuttaa niitä sellaisten tuomioistuinten ratkaisuiksi, joiden päätöksiin ei saa hakea muutosta, tai turvautua tilastoihin, jotka koskevat myönnettyjen valituslupien lukumäärää, tai edes vedota asianomaisen kysymyksen asiasisällölle vieraisiin perusteluihin. Vastausta on sen sijaan etsittävä EY 234 artiklasta itsestään ja sen yhteistyön luonteesta, joka siinä luodaan yhteisöjen tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten välille. Ei voida toisin sanoen unohtaa sitä, että vaikka tämä yhteistyö tapahtuu normaalisti yhteisöjen tuomioistuimen ja yhden ainoan kansallisen tuomioistuimen välillä, siihen kuuluu todellisuudessa koko kansallinen tuomioistuinjärjestelmä organisoituna järjestelmänä ja kaikilla tasoillaan. Nyt käsiteltävän kaltaisissa epävarmoissa tai vaikeissa tilanteissa on siis otettava huomioon koko kyseinen tuomioistuinjärjestelmä eikä yksittäistä tuomioistuinta ratkaistaessa sitä, tarjoaako kyseinen järjestelmä riittävät keinot EY 234 artiklan tavoitteiden saa-

vuttamiseen. Juuri tätä ratkaisumallia noudattaen yhteisöjen tuomioistuin on ratkaissut esimerkiksi edellä mainitun asiassa Parfums Christian Dior annetun tuomion; mielestäni myös nyt käsiteltävä asia on ratkaistava noudattaen samaa ratkaisumallia. Kaiken kaikkeaan todettakoon, että asianomaisen tuomioistuimen luonteen abstrakti määritteleminen on vähemmän tärkeää kuin sen selvittäminen, voidaanko sillä taata EY 234 artiklan tavoitteiden saavuttaminen ja millä tavoin se voidaan taata, kun otetaan huomioon kyseisen tuomioistuinjärjestelmän kokonaisuus.

43. Palatakseni tämän jälkeen tavoitteeseen, johon olen viitannut viimeisimmissä kohdissa, on yksi seikka, joka on mielestäni todettava täysin selvästi, eli se, että lähtökohtaisesti Ruotsin Högsta Domstolenin kaltaisten tuomioistuinten, nimenomaan tuomioistuimina, joiden päätöksiin ei saa hakea muutosta, on kaikilta osin noudatettava EY 234 artiklan kolmannen kohdan mukaista velvoitetta, ellei niiden oikeusjärjestyksessä anneta niille mahdollisuutta vapautua tästä velvoitteesta kyseistä määräystä rikkomatta. Tilanne olisi tällainen esimerkiksi siinä tapauksessa, että sen jälkeen kun nämä tuomioistuimet olisivat todenneet, että yhteisön oikeuteen liittyvä kysymys on tullut esiin, niiden ei tarvitsisi esittää välittömästi ennakkoratkaisupyyntöä vaan ne voisivat palauttaa asian alemman tuomioistuimen ratkaistavaksi. Tällaisessa tapauksessa ei selvästikään syntyisi EY 234 artiklaan liittyviä ongelmia, koska, kuten edellä on todettu, yhteisön oikeuden kannalta merkitystä on sillä, että kyseisellä määräyksellä tavoiteltu päämäärä joka tapauksessa taataan, eikä sillä, että siitä huolehtii jokin tietty tuomioistuin. Tällaisia tapauksia lukuun ottamatta ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskeva velvoite sitoo kuitenkin varauksetta näitä tuomioistuimia, vaikka niiden oikeusjärjestyksissä ei annettaisi niille mahdollisuutta täyttää tätä velvoitetta tietyssä menettelyssä. Näissä tapauksissa ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskeva velvoite johtuu suoraan EY 234 artiklasta ja yhteisön oikeuden ensisijaisuudesta siitä riippumatta, mikä on kansallisen oikeuden tilanne, koska näiden tuomioistuinten on joka tapauksessa taattava kyseisen velvoitteen noudattaminen, kuten yhteisöjen tuomioistuin on toistuvasti korostanut.

44. Edellä esitettyjen ja oikeudenkäynnin aikana esiin tulleiden seikkojen perusteella on mielestäni helpompaa vastata nyt käsiteltävässä asiassa esitettyyn kysymykseen. Todettakoon ensinnäkin, että kansallisen lainsäädännönkin mukaan Ruotsin Högsta Domstolenin on myönnettävä valituslupa, jos asiaan liittyy kysymyksiä, jotka vaarantavat oikeuden yhdenmukaisen soveltamisen sen oikeusjärjestyksessä. On ilmeistä, että yhteisön oikeuden tulkintaa koskeva kysymys kuuluu juuri tämän tapauksen piiriin, kuten ovat nimenomaisesti todenneet sekä Ruotsin että Suomen hallitukset; Suomen hallitus on jopa viitannut tämän suuntaisen käytännön ja oikeuskirjallisuuden olemassaoloon.

45. Lisättäköön tämän jälkeen, että kansallinen tuomioistuin on yhteisöjen tuo-

mioistuimen nimenomaisesti esittämään kysymykseen antamassaan vastauksessa täsmentänyt, että vaikka asiaa koskevia ennakkoratkaisuja ei vielä ole, mikään Ruotsin lainsäädännössä ei estä sitä, että silloin kun yhteisön oikeuteen liittyvä ennakkoratkaisukysymys tulee esiin hovioikeuden päätöksestä tehdyn valituksen tutkittavaksi ottamista koskevan ratkaisun yhteydessä, Högsta Domstolen kääntyy välittömästi yhteisöjen tuomioistuimen puoleen. Sitä vastoin ei ole selvää, voiko se siinä yhteydessä evätä luvan ja samalla palauttaa asian hovioikeuden ratkaistavaksi, jotta tämä esittäisi ennakkoratkaisupyynnön. Vaikka näin olisikin, EY 234 artiklan noudattaminen joka tapauksessa varmistettaisiin.

46. Kuten edellä on todettu, viimeksi mainituin varauksin Högsta Domstolen ei voi kuitenkaan millään perusteilla vapautua velvoitteestaan saattaa asia yhteisöjen tuomioistuimen ratkaistavaksi, mikäli sen käsiteltäväksi tulee yhteisön oikeuteen liittyvä kysymys, edellyttäen tietenkin, että muut EY 234 artiklan kolmannen kohdan mukaiset ja yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä täsmennetyt edellytykset täyttyvät. Se voi tietysti edetä tutkimaan valituksen asiakysymystä, mikäli se on antanut valitusluvan. Se voi kuitenkin myös tutkia asiakysymyksen jo valituslupahakemusta tutkiessaan erityisesti siinä tapauksessa, että se aikoo evätä luvan. Mikäli yhteisöjen tuomioistuimen sittemmin antama vastaus on toisensuuntainen kuin hovioikeuden päätös eikä asiaa voida palauttaa hovioikeuden ratkaistavaksi, Högsta Domstolenilla olisi sitä vastoin jopa velvollisuus antaa valituslupa, jotta se voisi soveltaa yhteisöjen tuomioistuimen esittämää tulkintaa. Tämä johtuu sekä EY 234 artiklaan perustuvista tämänsuuntaisista velvoitteista että siitä, että Ruotsin lainsäädännössäkin velvoitetaan Högsta Domstolen sallimaan muutoksenhaku, mikäli se on tärkeää lainsäädännön yhdenmukaisen soveltamisen vuoksi.

47. Molemmissa tapauksissa EY 234 artiklan noudattaminen siis taataan, eikä edellä kuvatulla ratkaisulla näin ollen vaaranneta kyseisellä määräyksellä tavoiteltuja päämääriä tai ainakaan aiheuteta niille suurempaa vaaraa kuin vastaavissa ja yksinkertaisemmissa tilanteissa.

48. Edellä esitetyn perusteella ehdotan siis, että yhteisöjen tuomioistuin vastaisi ensimmäiseen kysymykseen siten, että kansallinen tuomioistuin, jonka päätöksiin voidaan hakea muutosta sillä edellytyksellä, että valituslupa myönnetään, ei lähtökohtaisesti ole EY 234 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitettu tuomioistuin, jonka päätöksiin ei saa hakea muutosta.

Toinen kysymys

1. Johdanto

49. Hovrätten pohtii tällä kysymyksellään ja pitäen lähtökohtana juuri sitä, että EY 234 artiklan kolmannen kohdan mukainen velvoite koskee sitä, voiko se

kuitenkin jättää ennakkoratkaisupyynnön esittämättä, mikäli se katsoo, kuten tässä tapauksessa, että sen käsiteltävänä olevassa asiassa esiin tulleet yhteisön oikeuden kysymykset ovat "selviä", ja vaikka — Hovrätten jatkaa selvästi edellä mainitussa asiassa CILFIT annettuun tuomioon viitaten — kyseisessä tuomiossa mainitut edellytykset eivät täyty ja erityisesti vaikka kysymykset eivät kuulu "acte clair"- tai "acte éclairé" -doktriinin soveltamisalaan.

2. Asianosaisten ja muiden osapuolten väitteet ja niiden perustelut

50. Ainoastaan Tanskan hallitus ja komissio ovat ottaneet kantaa tähän kysymykseen ja molemmat ovat vedonneet perusteena kysymyksen yleisyyteen ja suppeuteen ehdottaessaan asiassa CILFIT annettuun tuomioon liittyvän oikeuskäytännön tutkimista uudelleen laajemmin tai tiivistetymmin.

51. Tanskan hallitus näet toivoo sekä periaatteellisista että käytännön syistä yhteisöjen tuomioistuimen kyseisen oikeuskäytännön uudelleen tutkimista etenkin sen vuoksi, että se on peräisin jo noin 20 vuoden takaa. Tästä syystä Tanskan hallitus yhtyy varauksitta julkisasiamies Jacobsin asiassa Wiener antamaan ratkaisuehdotukseen,[13] jossa tämä korosti, että yhteisön oikeuden laajentaminen uusille aloille ja siihen liittyvän lainsäädännön nopea lisääntyminen lisää myös väistämättä yhteisöjen tuomioistuimelle esitettävien ennakkoratkaisupyyntöjen lukumäärää. Kuten julkisasiamies huomauttaa, liiallinen turvautuminen ennakkoratkaisuihin saattaa kuitenkin vaarantaa yhteisön oikeuskäytännön laadun, yhtenäisyyden ja jopa saavutettavuuden ja saattaa siksi etäännyttää EY 234 artiklan perimmäisestä tavoitteesta varmistaa lainsäädännön yhdenmukainen soveltaminen koko Euroopan unionissa. Sen sijaan ennakkoratkaisupyyntöjen esittämisvelvoitteen rajoittaminen ei välttämättä vaarantaisi oikeusvarmuutta vaan saattaisi jopa edistää sitä; lisäksi siitä olisi se etu, että yhteisöjen tuomioistuimen työtaakkaa kevennettäisiin ja oikeudenkäyntien kesto lyhenisi. Näistä syistä ja pitäen taustaolettamana sitä, että yhteisöjen tuomioistuimen EY 234 artiklaan perustuva tehtävä on pikemminkin huolehtia yhteisön oikeuden yhdenmukaisesta soveltamisesta koko yhteisössä kuin varmistaa se, että yhteisön oikeutta sovelletaan asianmukaisesti joka kerta, kun sitä koskeva kysymys tulee esiin kansallisessa oikeudenkäynnissä, julkisasiamies Jacobs ehdotti, että ennakkoratkaisupyyntöjen esittäminen rajoitettaisiin niihin tapauksiin, joissa "on olemassa todellinen tarve lain yhdenmukaiselle soveltamiselle koko yhteisössä, koska kysymys koskee yleistä etua" (50 kohta). Koska näet yhteisön oikeus on tullut kansallisille tuomioistuimille yhä tutummaksi ja koska nykyään on olemassa vakiintunutta oikeuskäytäntöä, johon tuomioistuimet voivat itsenäisesti tukeutua, julkisasiamies Jacobs katsoo, että voidaan olettaa, että kansalliset tuomioistuimet ensinnäkin itse rajoittavat ennakkoratkaisupyyntöjen esittämistä mahdollisesti yhteisöjen tuomioistuimen itsensä antamien suuntaviivojen perusteella, ja toisaalta yhteisöjen tuomioistuin rajoittaa sitä, sillä sen "on myös voitava rajoittaa vastaustaan ja keskittyä yleisempiin tulkintaseikkoihin" (45 kohta). Kyseenalaistamatta ainakaan olennaisilta osin

13 — Asia C-338/95, Wiener, tuomio 20.11.1997 (Kok. 1997, s. I-6495, ratkaisuehdotuksen 60 kohta).

asiaan CILFIT liittyvää oikeuskäytäntöä julkisasiamies siis päätteli, että siihen liittyvissä olosuhteissa "niitä pitäisi soveltaa ainoastaan asioihin, joissa ennakkoratkaisukysymyksellä todellakin saavutetaan 177 artiklan tavoitteet, nimittäin jos kysymyksellä on yleistä merkitystä ja jos yhdenmukainen tulkinta on tosiasiallisesti tarpeen" (64 kohta).

52. Tanskan hallitus yhtyy tähän ratkaisuehdotukseen ja muistuttaa lisäksi siitä, että komission syksyllä 1999 perustama asiantuntijaryhmäkin, jonka tehtävänä oli tutkia Euroopan yhteisöjen tuomioistuinjärjestelmän tulevaisuutta, on omaksunut vastaavanlaisen kannan. Loppuselvityksessään [14] tämä ryhmä on näet myös suositellut, että kansallisia tuomioistuimia ensinnäkin rohkaistaisiin soveltamaan yhteisön oikeutta useammin itse ja toiseksi rajoitettaisiin niille tuomioistuimille, joiden päätöksiin ei saa hakea muutosta, asetettu velvoite niihin tapauksiin, joissa "kysymys on yhteisön oikeuden kannalta riittävän merkittävä" ja joiden ratkaisemisesta on alempien oikeusasteiden suorittaman tutkimisen jälkeen "perusteltu epäilys". Tanskan hallituksen mukaan yhteisöjen tuomioistuimen pitäisi soveltaa näitä perusteita ja lieventää asiassa CILFIT annetussa tuomiossa vahvistettuja liian rajoittavia perusteita joko yleisesti tai kyseisessä tuomiossa kehitettyjen näitä koskevien perusteiden erittelyjen osalta. Tämä pätee erityisesti väitteeseen, jonka mukaan kansallinen tuomioistuin voi pidättyä ennakkoratkaisupyynnön esittämisestä, kun se, miten yhteisön oikeutta on sovellettava, on täysin ilmeistä ja kun asia olisi yhtä ilmeinen "muiden jäsenvaltioiden tuomioistuimille ja yhteisöjen tuomioistuimelle" (asiassa CILFIT annetun tuomion 16 kohta). Tanskan hallitus näet katsoo, että tällainen peruste ei edellyttäisi sitä, että "perusteltua epäilyä" ei ole, vaan kaiken epäilyn puuttumista. Tanskan hallitus viittaa vielä kerran julkisasiamies Jacobsin asiassa Wiener antamaan ratkaisuehdotukseen (65 kohta) ja kehottaa yhteisöjen tuomioistuinta poistamaan myös tämän asiassa CILFIT annetussa tuomiossa mainitun perusteen, jonka mukaan kansallisen tuomioistuimen pitäisi olla vakuuttunut siitä, että vastaus tulkintakysymykseen on ilmeinen, ja ottaa huomioon se, miten vaikeaa on verrata yhteisön oikeussääntöjen eri kieliversioita.

53. Komissio puolestaan katsoo, että se ei voi kyseenalaistaa yhteisöjen tuomioistuimen asiassa CILFIT antamassaan tuomiossa asettamia edellytyksiä, lukuun ottamatta edellytystä, jonka mukaan yhteisön oikeuden tulkinnan on oltava "niin ilmeinen", että tästä ei ole mitään perusteltua epäilystä. Se muistuttaa tässä yhteydessä yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestykseen 104 artiklan 3 kohdalla äskettäin tehdyistä muutoksista, [15] joilla yhteisöjen tuomioistuimelle annetaan oikeus antaa ennakkoratkaisupyyntöön ratkaisu perustellulla määräyksellä sen tilanteen lisäksi, jossa "ennakkoratkaisukysymys on [selvästi] samanlainen kuin kysymys, johon yhteisöjen tuomioistuin on jo antanut ratkaisun", kuten aiemminkin, myös silloin, "jos kysymykseen annettava vastaus on selvästi johdettavissa oikeuskäytännöstä tai jos ei ole vähäisintäkään perusteltua epäilystä

14 — Työryhmän muistio Euroopan yhteisöjen tuomioistuinjärjestelmän tulevaisuudesta, tammikuu 2000.

15 — Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestykseen 16.5.2000 tehdyt muutokset (EYVL L 122, s. 43).

siitä, miten kysymykseen on vastattava". Sitä, että 104 artiklan 3 kohdassa asetettuun viimeksi mainittuun edellytykseen ei liity täsmennystä, jonka mukaan perustellun epäilyn puuttumisen pitäisi olla "ilmeistä", kuten asiassa CILFIT annetussa tuomiossa todetaan, voitaisiin pitää merkkinä siitä, että tämä lisäedellytys ei ole enää tarpeen ja että voitaisiin siis vedota jo siihen, että "perusteltu epäilys" puuttuu. Komissio huomauttaa, että sitäkin suuremmalla syyllä kokemus osoittaa, että kansalliset tuomioistuimet epäröivät myöntää tilanteen "ilmeisyyden" ja että perustellun epäilyn ilmeistä puuttumista koskeva edellytys vaikuttaa mahdottomalta noudattaa.

54. Komissio siirtyy seuraavaksi tarkastelemaan nyt käsiteltävää asiaa ja korostettuaan sitä, että perustamissopimuksessa vahvistetuista periaatteista tehtäviä poikkeuksia on tulkittava suppeasti, se huomauttaa, että kansallinen tuomioistuin ei ole täsmentänyt sitä, miten "selvästi" yhteisön oikeuden tulkintaa koskeva kysymys tulee nyt käsiteltävässä asiassa esiin. Sen on joka tapauksessa otettava huomioon periaate, jonka mukaan sen vastauksesta ei saa jäädä mitään perusteltua epäilystä, kun eri kieliversiot, terminologia ja oikeudelliset käsitteet sekä yhteisön oikeuden päämäärät ja kehitysvaihe otetaan huomioon. Ainoastaan näiden edellytysten täyttyessä kansallinen tuomioistuin voi pidättyä ennakkoratkaisupyynnön esittämisestä ja ratkaista kysymyksen omalla vastuullaan asiassa CILFIT annetussa tuomiossa tarkoitetulla tavalla, mutta näiden edellytysten täyttymistä on perusteltava siten, että niiden objektiivinen selvittäminen on mahdollista, jotta 234 artiklan tavoitteiden saavuttamista ei vaarannettaisi. Komissio ehdottaa siis, että toiseen kysymykseen vastattaisiin kieltävästi eli siten, että tuomioistuin, jonka päätöksiin ei saa hakea muutosta, ei voi vapautua velvoitteestaan esittää ennakkoratkaisupyyntö, mikäli vallitsee perusteltu epäilys siitä, miten yhteisön oikeuden soveltamista koskeva kysymys pitäisi ratkaista, kun otetaan huomioon muut niin ikään todistusvoimaiset kieliversiot, terminologia sekä yhteisön oikeuden päämäärät ja kehitysvaihe.

3. Asiassa CILFIT annettuun asiaan liittyvä oikeuskäytäntö

55. Ennen kuin nyt käsiteltäviä väitteitä voidaan arvioida, mielestäni on asianmukaista huomauttaa lyhyesti mutta yksityiskohtaisemmin nyt käsiteltävän asian kannalta merkityksellisistä asiassa CILFIT annettuun tuomioon liittyvistä käsitteistä ja asiayhteydestä, jossa oikeuskäytäntö on kehitetty.

56. Kuten yleisesti tiedetään, tämä oikeuskäytäntö on syntynyt niistä ristiriitaisista vaatimuksista, joiden väliltä yhteisöjen tuomioistuin on pyrkinyt löytämään järkevän tasapainotilanteen, vaikka se ei ole kyennyt sovittamaan niitä lopullisesti, minkä tässäkin asiassa esitetyt erilaiset näkemykset osoittavat. Ensinnäkin edellä esitetyistä käytännön syistä on korostettu tarvetta välttää liiallinen ennakkoratkaisupyyntöjen tulva vetoamalla mahdollisesti siihen, että käsitteen "kysymys" käyttämiseen EY 234 artiklassa liittyy joka tapauksessa tulkintaongelmia koskeva olettama, tai turvautumalla hyvin tunnettuun periaatteeseen "in claris non fit interpretatio" tai Ranskan lainsäädännön perusteella teoriaan, jota kutsutaan "acte clair"- tai

"acte éclairé" -teoriaksi. Toisaalta on painotettu EY 234 artiklan perustavanlaatuista tehtävää varmistaa yhteisön oikeuden tulkinnan yhdenmukaisuus, millä pyritään tekemään tiettäväksi, että mahdolliset puutteet ennakkoratkaisumekanismissa saattaisivat johtaa koko järjestelmän vähittäiseen heikentymiseen, koska ne yleensä väistämättä laajenevat ja koska niitä saatetaan käytännössä soveltaa eri tavalla.

57. Tämä eroavaisuus, josta keskusteltiin väkevästi jo EY:n perustamissopimuksen soveltamisen varhaisina vuosina, lieveni ajan myötä, ja se on käytännössä tullut esiin vasta juuri asiassa CILFIT annetun tuomion myötä. Tämä ei merkitse sitä, että välillä olisi aina menty oikeaan suuntaan; kansallisten tuomioistuinten käytäntö oli päin vastoin kaikkea muuta kuin johdonmukainen, ja tietyissä tapauksissa EY 234 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitetusta velvoitteesta poikettiin jopa räikeästi. Yhteisöjen tuomioistuinkin vaikuttaa toisaalta ajan myötä joustavoittaneen aikaisempaa ehdottoman jäykkää asennettaan useista syistä, joita ei ole syytä käsitellä tässä laajemmin mutta joista voidaan mainita esimerkkeinä ennakkoratkaisupyyntöjen lukumäärän jatkuva ja nopea kasvu ja niiden monimutkaisuus. Toisaalta ajatus siitä, että EY 234 artikla ei merkitse hierarkkista määräyssuhdetta vaan yhteisöjen tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten välistä yhteistyötä — ajatus, joka tuotiin alun perin peitetymmin esiin ja jota myöhemmin on päättäväisesti tuettu yhteisön oikeuskäytännössä, jossa yhteistyötä on pidetty aidosti kahdenvälisenä ja koko järjestelmää kuvaavana — on puolestaan suosinut ennakkoratkaisupyynnön esittämisvelvoitteen vähemmän mekaanista ja automaattista tulkintaa, joten sen perusteella kansallisille tuomioistuimille, joskin niille, joiden päätöksiin ei saa hakea muutosta, on väistämättä annettu aktiivisempi ja osallistuvampi rooli.

58. Asiassa CILFIT annettuun tuomioon liittyvä oikeuskäytäntö on syntynyt juuri tässä asiayhteydessä ja näistä lähtökohdista. Sillä pyrittiin siis ennen kaikkea vastaamaan edellä mainittuun vaatimukseen välttää liiat ennakkoratkaisupyynnöt, jotka rasittivat tarpeettomasti yhteisöjen tuomioistuimen toimintaa ja haittasivat sille EY 234 artiklassa uskotun tehtävän tehokasta suorittamista. Tätä tarkoitusta varten on kyseisen määräyksen kolmannen kohdan joustamattomasta sanamuodosta huolimatta pidetty tarkoituksenmukaisena antaa kansallisille tuomioistuimille, joiden päätöksiin ei saa hakea muutosta, tiettyä harkintavaltaa, jotta ne voivat arvioida ennakkoratkaisupyynnön esittämisen todellista tarvetta. Kuten olen edellä todennut, yhteisöjen tuomioistuin on näin ollen antanut mahdollisuuden rajoittaa näiden tuomioistuinten velvoitetta esittää yhteisön oikeutta koskeva kysymys ennakkoratkaisumenettelyssä, mikäli todetaan, että "esille tullut kysymys on vailla merkitystä tai että yhteisöjen tuomioistuin on jo tulkinnut kyseessä olevaa yhteisön oikeuden säännöstä tai määräystä [16] taikka että

16 — Tältä osin yhteisöjen tuomioistuin oli jo todennut, että vaikka "177 artiklan viimeisen kohdan mukaisesti kansallisilla tuomioistuimilla, kuten Tariefcommissiella, joiden päätöksiin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta, on velvollisuus saattaa rajoituksetta niissä käsiteltävänä olevat tulkintaa koskevat kysymykset yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi, yhteisöjen tuomioistuimen 177 artiklan nojalla antama tulkintaratkaisu voi kuitenkin tehdä velvollisuuden merkityksettömäksi. Näin on erityisesti silloin, kun esitetty kysymys on asiallisesti samansisältöinen kuin kysymys, josta on jo annettu ennakkoratkaisu vastaavassa tapauksessa" (yhdistetyt asiat 28/62—30/62, Da Costa, tuomio 27.3.1963, Kok. 1963, s. 61; Kok. Ep. I, s. 173). Ks. myös em. asiassa C-337/95 annetun tuomion 29 kohta.

se, miten yhteisön oikeutta on sovellettava, on niin ilmeistä, ettei tästä ole mitään perusteltua epäilystä". [17]

59. Nimenomaan tämän viimeisen edellytyksen osalta yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin ryhtynyt useisiin varotoimiin, joilla pyritään supistamaan kansallisten tuomioistuinten harkintavaltaa ja siis suojelemaan asiaa CILFIT koskevassa oikeuskäytännössä avatuista mahdollisuuksista huolimatta EY 234 artiklan perustavanlaatuista tavoitetta taata se, että yhteisön oikeutta tulkitaan ja sovelletaan yhdenmukaisella tavalla kaikissa jäsenvaltioissa, ja erityisesti kyseisen määräyksen kolmannen kohdan osalta "välttää oikeuskäytäntöjen eroavaisuuksien syntyminen yhteisön alueella yhteisön oikeutta koskevien kysymysten osalta". [18] Samalla kun yhteisöjen tuomioistuin on siis myöntänyt, että "se, miten yhteisön oikeutta on sovellettava, voi olla niin ilmeistä, ettei se jätä tilaa vähäisellekään perustellulle epäilylle siitä, miten esille tullut kysymys olisi ratkaistava", se on muistuttanut siitä, että "ennen kuin kansallinen tuomioistuin voi katsoa tilanteen olevan tällainen, sen on oltava varma siitä, että asia olisi yhtä ilmeinen muiden jäsenvaltioiden tuomioistuimille ja yhteisöjen tuomioistuimelle" (16 kohta). Lisäksi "tutkittaessa, onko kyse tällaisesta tilanteesta, huomioon on otettava yhteisön oikeuden ominaispiirteet, sen tulkintaan liittyvät ongelmat sekä vaara oikeuskäytäntöjen eroavaisuuksien syntymisestä yhteisön alueella" (21 kohta). Erityisesti on otettava huomioon se, että "yhteisön oikeuden säädökset laaditaan usealla kielellä ja että kaikki kieliversiot ovat todistusvoimaisia; yhteisön oikeuden säännöksen tai määräyksen tulkinta edellyttää näin ollen kieliversioiden vertailua". Toisaalta "vaikka eri kieliversiot vastaisivat täysin toisiaan, yhteisön oikeudessa käytetään sille ominaista terminologiaa. Sitä paitsi on vielä korostettava, että oikeudellisilla käsitteillä ei välttämättä ole samaa sisältöä yhteisön oikeudessa ja eri kansallisissa oikeuksissa. Lopuksi on tuotava esiin, että jokainen yhteisön oikeuden säännös tai määräys on sijoitettava asiayhteyteensä ja sitä on tulkittava siten, että huomioon otetaan yhteisön oikeus kokonaisuudessaan, sen tavoitteet sekä sen kehitysaste tulkittavana olevan säännöksen tai määräyksen soveltamisajankohtana" (18—20 kohta).

4. Asian tarkastelu

60. Palatakseni nyt käsiteltävään asiaan on aluksi toistettava, että koska ennakkoratkaisupyyntö on tältä osin hyvin lyhytsanainen, Hovrättenin esittämää kysymystä on vaikea ymmärtää täsmällisesti. Pääasian oikeudenkäynnistä ilmenee joka tapauksessa selvästi, että huolimatta tietyistä moniselitteisyyksistä Hovrätten tarkoittaa kolmatta asiassa CILFIT annetussa tuomiossa mainituista kolmesta edellytyksestä. Asetuksen N:o 918/83 45 artiklan 1 kohdan tulkintaa koskevan kysymyksen merkityksellisyydestä ruotsalaistuomioistuimen käsiteltävänä olevan asian ratkaisemisen kannalta ei ole näet epäilystäkään; ei ole myöskään olemassa kyseistä säännöstä

17 — Em. asiassa CILFIT annetun tuomion 21 kohta.
18 — Em. asiassa CILFIT annetun tuomion 7 kohta.

koskevaa yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöä. [19]

61. Tämä ei kuitenkaan anna vielä vastausta, koska Hovrätten todellisuudessa tiedustelee sitä, onko EY 234 artiklan kolmanteen kohtaan perustuva velvoite esittää ennakkoratkaisupyyntö yhteisöjen tuomioistuimelle olemassa silloin kun yhteisön oikeutta koskeva kysymys on "selvä", mutta samalla se täsmentää, että tämä tilanne ei kuuluisi tapauksiin — esimerkiksi "acte clair" -tapauksiin — joissa tuomioistuin, jonka päätöksiin ei saa hakea muutosta, voi yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti pidättyä esittämästä ennakkoratkaisupyyntöä. Viittaus asiassa CILFIT annettuun tuomioon on siten ilmeinen, ja kuitenkin Hovrättenin käsiteltävänä oleva tilanne on sen oman ilmoituksen mukaan erilainen kuin asiaan CILFIT liittyneessä tilanteessa, jossa kysymykseen annettava ratkaisu oli "niin ilmeinen, ettei se jätä tilaa vähäiselläkään perustellulle epäilylle". Nyt käsiteltävän asian kohteena on vain kysymys, johon annettava ratkaisu on "selvä".

62. Jätetään hetkeksi sivuun komission sinänsä asianmukaiset huomautukset, jotka koskevat sitä, että kysymys on erittäin epämääräinen eikä sitä ole lainkaan perusteltu, ja jätetään samoin huomiotta myös se, että kuten jäljempänä havaitaan, ennakkoratkaisupyynnössä esitetyt asiakysymykset eivät vaikuta lainkaan niin "selviltä" kuin ennakkoratkaisupyynnössä väitetään. Haluaisin korostaa sitä, että Hovrätten näyttää ehdottavan eräänlaista lisäystä tai täsmennystä asiassa CILFIT annetussa tuomiossa vahvistettuun kolmanteen edellytykseen ja suosittelee rajoitetumpaa ja mielestäni "subjektiivisempaa" versiota, sillä se perustuu yksinomaan siihen, että kansallinen tuomioistuin on vakuuttunut kyvystään ratkaista kysymys itse, koska siihen ei liity tulkintaongelmia ja sen ratkaisu on "selvä".

63. Nämä huomautukset ovat jo sellaisenaan riittäviä perusteita katsoa, että asianomaiseen kysymykseen mahdollisesti annettava myöntävä vastaus aiheuttaisi suurta hämmennystä. Tämä hämmennys aiheutuisi yleisesti siitä, että tällaisella vastauksella laajennettaisiin merkittävästi kansallisen tuomioistuimen harkintavaltaa ja samalla kavennettaisiin edelleen EY 234 artiklan kolmannessa kohdassa tuomioistuimille, joiden päätöksiin ei saa hakea muutosta, asetetun ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan velvoitteen ulottuvuutta; se aiheutuisi kuitenkin erityisesti siitä, että tämä toteutettaisiin siten, että kyseisen määräyksen soveltamiseen tuotaisiin täysin keinotekoisesti merkittäviä epävarmuustekijöitä ja subjektiivisia tekijöitä eli siis epäselvyyttä.

64. Perustellakseni tätä hämmennystä ja jopa vahvistaakseni sitä pidän asianmukaisena muistuttaa siitä, että periaate, jonka mukaan tuomioistuinten, joiden päätöksiin ei saa hakea muutosta, on esitettävä ennakkoratkaisupyyntö, ei perustu yhteisöjen tuomioistuimen improvisoituun ratkaisuun vaan sillä on täsmällinen ja muodollinen perusta suoraan perustamissopimuksessa, ja se on päämääriensä ja vaikutustensa kannalta jopa yksi perustavanlaatuisista ja kuvaavimmista periaatteista, lähes rakenteellinen yhteisön

19 — Tähän mennessä yhteisöjen tuomioistuin on antanut seuraavat ratkaisut asetuksen N:o 918/83 tulkinnasta: asia C-247/97, Schoonbroodt, tuomio 3.12.1998 (Kok. 1998, s. I-8095), joka koskee 112 artiklan 2 kohdan c alakohdan käsitettä "tavanomaiset polttoainesäiliöt" ja asia C-394/97, Heinonen, tuomio 15.6.1999 (Kok. 1999, s. I-3599), joka koskee alkoholijuomien tuonnille matkan keston perusteella asetettuja rajoituksia.

oikeusjärjestyksen periaate. On siis sanomattakin selvää, että kaikkia mahdollisia tästä periaatteesta tehtäviä poikkeuksia on tulkittava suppeasti. Lisäksi juuri tämän ajatuksen perusteella arvovaltaisessa oikeuskirjallisuudessa on viime aikoina korostettu, että asiassa CILFIT annetun tuomion jälkeen yhteisöjen tuomioistuimen olisi vaikeaa lieventää edelleen kyseisen periaatteen sitovuutta ja silti olla uskollinen perustamissopimuksen sanamuodolle ja hengelle. [20]

65. Sen lisäksi että sen lisäpoikkeuksen merkitys ja ulottuvuus, jotka periaatteeseen haluttaisiin tehdä, eivät ole tässä tapauksessa selviä, on todettava, että joka tapauksessa tästä poikkeuksesta on vaikea löytää mitään hyötyä tai sille mitään tarvetta, mutta sitä vastoin on helppoa nähdä kaikki siihen liittyvät riskit. Asiaan CILFIT liittyvän oikeuskäytännön tavoitteena oli antaa johdonmukainen ja seurausten kannalta vastuullinen kokonaiskuva, jonka perusteella kansallisia tuomioistuimia voidaan ohjata järkevästi ja tasapainoisella tavalla; katson kuitenkin, että yhteisöjen tuomioistuinkaan ei ole kuvitellut määritelleensä tällä tavoin varmoja ja lopullisia ellei jopa horjumattomia edellytyksiä rajoittaakseen EY 234 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitettua velvoitetta. Tästä oikeuskäytännöstä huolimatta jo ongelman luonne sulkee pois tällaiset ratkaisut, sillä määräyksen soveltamiseen liittyy käytännössä objektiivisesti — eikä tilanne voisi muunlainen ollakaan — tiettyä "joustavuutta", joten ovi jätetään joka tapauksessa avoimeksi, jopa ilman että tuomioistuimet siihen pyrkivät, mahdollisille ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan velvoitteen laiminlyönneille. Se, että näin ei aina tapahdu tai että se ei aina johda merkittävään kehitykseen, ei merkitse sitä, että käytännössä kaikki sujuisi täydellisesti, vaan johtuu pikemminkin siitä, että joskus laiminlyöntiä ei huomata tai se ei vaikuta merkittävältä, ja erityisesti siitä, että ei ole olemassa tehokasta valvonta- ja reagointimekanismia tai että olemassa oleva mekanismi on tässä tapauksessa pikemminkin puhtaasti teoreettinen. On näet yleisesti tunnettua, että komissio (eikä yksinomaan se) on perustellusti katsonut, että näissä tapauksissa EY 226 artiklaan perustuva jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskeva menettely ei ole käytännöllinen eikä varsinkaan asianmukainen. Toistan kuitenkin, että tämä ongelma on olemassa ja tulee jopa silloin tällöin räikeästi esiin. [21] Nimenomaan niiden objektiivisten vaikeuksien, joita asiaan CILFIT liittyvän oikeuskäytännön soveltaminen jo sellaisenaan aiheuttaa, pitäisi puhua sitä vastaan, että otettaisiin käyttöön muita epävarmuutta ja moniselitteisyyttä luovia tekijöitä ja erityisesti hylättäisiin tulkintalinja, joka vakaasti perustuu siinä laajuudessa kuin on mahdollista objektiivisiin arviointiperusteisiin, ja omaksuttaisiin toinen linja, joka avaisi kansallisille tuomioistuimille mahdollisuudet jopa subjektiivisiin ja ehkä mielivaltaisiinkin arviointeihin. En mielestäni dramatisoi asiaa huomauttaessani, että muussa tapauksessa tilanne johtaisi yhteisön oikeuden yhtenäisyyden ja yhdenmukaisuuden ja lopulta sen ensisijaisuudenkin vähittäiseen murenemiseen.

20 — Ks. vastaavasti Edward, D., "Reform of article 234 procedure: the limits of the possible", julkaisussa O'Keeffe, D., (toim.), *Judicial Review in European Union Law, Liber Amicorum Slynn*, Haag, 2000, s. 119—142, erityisesti s. 123.

21 — Ks. esim. äskettäinen 9.1.2001 annettu Bundesverfassungsgerichtin määräys 1 BvR 1036/99, jossa Bundesverfassungsgericht tulkitsi melko väljästi EY 234 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitettua velvoitetta mutta kumosi Bundesverwaltungsgerichtin tuomion siltä osin kuin siinä oli pidätytty esittämästä yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyyntöä yhteisön oikeutta koskevasta kysymyksestä, vaikka kyseessä oli tuomioistuin, jonka päätöksiin ei saa hakea muutosta (ks. Juristenzeitung 2001, s. 923—924).

66. Tämän perusteella voitaisiin jopa katsoa, että olen saattanut tarkasteluni päätökseen, ellei olisi tarpeen esittää vielä muutamia huomautuksia Tanskan kuningaskunnan ja jossain määrin myös komission asiaan CILFIT liittyvän oikeuskäytännön tarkistamisen tarpeellisuudesta esittämiin perusteluihin. Kuten olen jo laajalti esittänyt, Tanskan hallitus on viitannut julkisasiamies Jacobsin esittämiin ongelmallisiin kysymyksiin, jotka on otettu Euroopan yhteisöjen tuomioistuinjärjestelmän tulevaisuutta pohtineen työryhmän edellä mainittuun kertomukseen, ja vaatii kirjelmässään avoimesti asiaan CILFIT liittyvän oikeuskäytännön mukaisten perusteiden lieventämistä, sillä se pitää niitä liian joustamattomina ja siten epäasianmukaisina ennakkoratkaisupyyntöjen liian suurta määrää koskevan vaaran välttämiseen. Se esittää erityisesti uudelleen ajatuksen, jonka mukaan EY 234 artiklassa tuomioistuimille, jonka päätöksiin ei saa hakea muutosta, määrätty velvoite olisi rajoitettava tapauksiin, joissa "kysymys on yhteisön oikeuden kannalta riittävän tärkeä ja — — siihen annettavasta vastauksesta on perusteltuja epäilyjä".

67. Aikomuksenani ei ole lähtökohtaisesti kyseenalaistaa kyseisten ehdotuksen perustana olevien ongelmallisten kysymysten perusteltavuutta eikä edes tiettyjen kysymysten tarpeellisuutta, alkaen erityisesti niistä, jotka liittyvät tuomioistuimiin, joiden päätöksiin voidaan hakea muutosta (tarkoitan esimerkiksi tarvetta rohkaista kyseisiä tuomioistuimia itse rajoittamaan ennakkoratkaisupyyntöjen esittämistä). Haluaisin kuitenkin ennen kaikkea huomauttaa siitä, että edellä mainitut merkittävät yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen muutokset (53 kohta) on tehty kyseisten ehdotusten jälkeen ja että nämä muutokset vastaavat ainakin osittain mainittuihin ongelmallisiin kysymyksiin, koska, kuten käytäntö jo osoittaa, niiden perusteella useita vähemmän ongelmallisia kysymyksiä voidaan ratkaista yksinkertaisemmilla ja nopeammilla menettelyillä.

68. Toisaalta katson, että näitä ongelmallisia kysymyksiä ei saa myöskään liioitella, varsinkaan kun otetaan huomioon yleinen asiayhteys ja ongelmat, joita kaikkien nykyaikaisten tuomioistuinten on kohdattava. Ennakkoratkaisupyyntöjen kokonaismäärä on näet vielä vähäinen verrattuna niiden asioiden huomattavaan ja kasvavaan lukumäärään, joissa kansallisten tuomioistuinten on ratkaistava yhteisön oikeuteen liittyviä kysymyksiä, ja tämä pätee erityisesti, kun otetaan huomioon niiden tuomioistuinten, joilla on oikeus esittää ennakkoratkaisupyyntö, käsittelemien asioiden suuri määrä. Nämä ongelmalliset kysymykset vaikuttavat minusta kuitenkin suhteettomilta, kun ne liitetään, kuten nyt käsiteltävässä asiassa, tuomioistuimiin, joiden päätöksistä ei saa hakea muutosta, sillä näiden tuomioistuinten esittämien ennakkoratkaisupyyntöjen lukumäärä on aina ollut ja on edelleenkin hyvin vähäinen, tarkasteltiinpa sitä absoluuttisena lukuna tai prosenttiosuutena ennakkoratkaisupyyntöjen kokonaismäärästä. [22]

69. Vaikuttaa siis siltä, että edellä mainittuja ongelmallisia kysymyksiä ei voida ratkaista tällä tavoin ja että edut, joita siitä saataisiin, olisivat joka tapauksessa aivan liian vähäiset, jotta näihin ehdotuksiin liit-

22 — Huomautettakoon vain, että vuosina 1960—2000 tuomioistuinten, joiden päätöksiin ei saa hakea muutosta, osuus kaikista ennakkoratkaisupyynnöistä oli hieman yli neljännes (1 173 pyyntöä kaiken kaikkiaan 4 381 ennakkoratkaisupyynnöstä).

tyvät kielteiset seuraukset ja riskit olisivat hyväksyttävissä, vaikka se olisi mahdollista tai toivottavaakin. Ajatellaanpa vaikka vain sitä, että asianosaisten saattaisi olla entistäkin vaikeampaa saada tuomioistuimia esittämään ennakkoratkaisupyyntöjä, sillä kuten kokemus osoittaa, ne eivät erityisemmin suosi tällaisia pyyntöjä ja niillä on jo käytännössä riittävä itsenäisyys (tai ne ovat ottaneet itselleen riittävän itsenäisyyden). Sillä ei ainoastaan saatettaisi vähentää yksityishenkilöiden oikeussuojaa, vaan se lisäksi vaikuttaisi väistämättä yhteisön oikeuden yhtenäiseen tulkintaan ja soveltamiseenkin. Yhteisöjen tuomioistuin on useaan kertaan muistuttanut siitä, että ennakkoratkaisujärjestelmä on todellinen silta, jolla suojellaan perustamissopimuksilla luotua yhteisön oikeutta, sillä ennakkoratkaisujärjestelmällä puolustetaan sen yhtenäisyyttä ja sen perusteella yhteisön oikeus vaikuttaa samalla tavoin kaikkialla unionin alueella ja samalla sillä taataan yksityisille oikeussubjekteille tehokas oikeussuoja.[23] Näissä tapauksissa myös yhteisöjen tuomioistuin saattaa kohdata ongelmia ennakkoratkaisupyyntöjen suuren määrän vuoksi; olen kuitenkin täysin vakuuttunut siitä, että käytännöllisiä ja satunnaisia vaatimuksia, olivatpa ne kuinka perusteltuja ja ymmärrettäviä hyvänsä, ei voida tyydyttää järjestelmän periaatteiden ja yhdenmukaisuuden vastaisesti eikä varsinkaan siten, että yhteisöjen tuomioistuimen pitäisi luopua täyttämästä sille perustamissopimuksessa annettuja vastuualueita.

70. Tähän mennessä esitetyt yleiset ongelma-alueet laajenevat, kun aletaan tutkia kyseisiä ehdotuksia niiden erityisessä asiayhteydessä. Peruste, jossa nojaudutaan yhteisön oikeuteen liittyvän ennakkoratkaisukysymyksen "riittävään merkitykseen", vaikuttaa, kuten ainakin osa sitä kannattaneista osapuolista itsekin myöntää, niin epämääräiseltä ja epävarmalta, että voidaan selvästi kuvitella, että siitä aiheutuisi jatkuvasti toistuvia riita-asioita ja sillä eritoten annettaisiin kansallisille tuomioistuimille liian laaja harkintavalta (ja muistutettakoon siitä, että tässä tarkoitetaan tuomioistuimia, joiden päätöksiin ei saa hakea muutosta). Lisättäköön, että on vaikeaa ymmärtää tämän ehdotuksen nähdäkseni keskeisintä perustelua eli sitä, että yhteisöjen tuomioistuimen tehtävänä ei ole taata sitä, että yhteisön oikeutta sovelletaan asianmukaisesti yksittäisissä riita-asioissa, vaan ainoastaan se, että sitä sovelletaan yhdenmukaisesti. Epäilen näet sitä, voidaanko näitä kahta seikkaa, asianmukaista soveltamista ja yhdenmukaista tulkintaa, erottaa toisistaan; eli onko mahdollista ajatella, että yhteisön oikeutta sovelletaan asianmukaisesti yhdessä konkreettisessa tapauksessa ilman että sitä on ensin tarvittaessa tulkittu yhdenmukaisesti.

71. En ole vakuuttunut myöskään toisesta tätä koskevasta ehdotuksesta, jonka mukaan ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevasta velvoitteesta vapauduttaisiin vain niissä tapauksissa, joissa yhteisön oikeuteen liittyvän kysymyksen ratkaisusta ei ole "perusteltua epäilyä", ilman että samalla edellytettäisiin asiassa CILFIT annetun tuomion tavoin, että tällaisen epäilyn puuttuminen on "ilmeistä". Haluaisin tältä osin täsmentää ennen kaikkea sitä, että tätä osoitusta koskeva vaatimus ei ole lisäedellytys, jonkinlainen ylimääräinen vaatimus, jonka yhteisöjen tuomioistuin asettaisi, jotta tuomioistuin vapautuisi ennakkoratkaisupyynnön esittämistä kos-

23 — Ks. esim. *Yhteisöjen tuomioistuimen muistio tietyistä Euroopan unionin perustamissopimuksen soveltamiseen liittyvistä seikoista*, Luxemburg, toukokuu 1995, s. 6.

kevasta velvoitteestaan; kyseessä on päinvastoin "perustellun epäilyn" seuraava aste, jolla pyritään korostamaan paitsi sitä, että tämän epäilyn on todellisuudessa oltava olemassa, myös sitä, että se ei saa olla puhtaasti subjektiivista. Kyseessä on siis täsmennys, jolla, aivan kuten säädösten kieliversioiden vertailuun liittyvällä täsmennyksellä, johon palaamme jäljempänä, pyritään kiinnittämään huomio siihen, että kansallisen tuomioistuimen on toimittava erittäin huolellisesti ennen kuin se voi katsoa, että mitään perusteltua epäilyä ei ole. Mikäli edellä mainitusta tuomiosta poistettaisiin ilmaisu "niin ilmeinen", se ei siis tekisi epäilystä "perustellumpaa", vaan sillä yksinomaan liitettäisiin siihen enemmän subjektiivisuutta ja harkintaa.[24] Kyseinen ehdotus johtaa kuitenkin mielestäni viime kädessä juuri tähän — tämän ehdotuksen kannattajien tarkoituksen vastaisesti — mutta ei ole mielestäni tarkoituksenmukaista alkaa keskustella eri sanamuotojen merkityksestä tilanteessa, jossa asiassa CILFIT annetulla tuomiolla on jo joka tapauksessa annettu tuomioistuimille, joiden päätöksiin ei saa hakea muutosta, huomattavaa harkintavaltaa.

72. Olen kuitenkin jo useaan kertaan maininnut siitä, että tämä harkintavalta on jo riittävän laaja ja että sen laajentaminen entisestään olisi vaarallista. Haluan tässä yhteydessä korostaa, että myöskään edellä mainitun työryhmän kertomuksen toimeksiantaja eli Euroopan komissio ei ole päätynyt erilaisiin näkemyksiin huolimatta joustavammasta kannasta, jonka se on sitä vastoin omaksunut nyt käsiteltävässä asiassa. Komissio on näet huomauttanut, että kyseisistä ehdotuksista yhteisöjen tuomioistuimen työmäärälle koituvat edut ovat hyvin vähäisiä, kun taas niistä yhteisön oikeuden yhdenmukaiselle soveltamiselle aiheutuvat vaarat ovat sen sijaan todellisia, erityisesti kun otetaan huomioon unionin laajentumispyrkimykset, ja se on siis vaatinut EY 234 artiklan kolmannen kohdan voimassa olevan sanamuodon pysyttämistä sellaisenaan, mikä, kuten tunnettua, nimenomaan tapahtuikin, kun perustamissopimus allekirjoitettiin Nizzassa 26.2. viime vuonna.[25]

73. Kuten olen edellä jo todennut, komissio yhtyy nyt käsiteltävässä asiassa sitä vastoin näkemykseen, jonka mukaan perustellun epäilyn olemassaolon osoittamista koskevaa asiaan CILFIT liittyvän oikeuskäytännön joustamatonta linjaa olisi lievennettävä muun muassa yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 104 artiklan 3 kohtaan äskettäin tehtyjen muutosten perusteella. Kyseinen määräys koskee

24 — Julkisasiamies Capotorti totesi jo em. asiassa CILFIT antamansa ratkaisuehdotuksen 7 kohdassa, että "on ilmeistä, että mikäli hyväksyttäisiin se, että velvoite ennakkoratkaisupyynnön esittämiseen on olemassa vain silloin, kun tulkinnasta on perusteltu epäily, otettaisiin käyttöön subjektiivinen ja epävarma tekijä: tällä saatettaisiin estää 177 artiklan mukaisen menettelyn tavoitteen saavuttaminen".

25 — Komission täydentävässä asiakirjassa hallitustenväliselle konferenssille EU:n toimielinten uudistamisesta — Euroopan yhteisöjen tuomioistuinjärjestelmän uudistaminen, 1.3.2000 (KOM (2000) 109 lopullinen, s. 5) todetaan seuraavaa: "Komissio katsoo, ettei perustamissopimuksen 234 artiklan kolmanteen kohtaan tällä hetkellä sisältyvää määräystä, jonka mukaan sellaisessa tuomioistuimessa käsiteltävänä olevat asiat, jonka päätöksiin ei voida hakea muutosta, on saatettava yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäviksi, ole tarpeen lieventää velvoittamalla nämä tuomioistuimet pyytämään yhteisöjen tuomioistuimelta ratkaisua vain siinä tapauksessa, että kysymys on yhteisön oikeuden kannalta riittävän tärkeä ja kansalliselle tuomioistuimelle annettavan vastauksen sisällöstä voi olla vielä alempien oikeusasteiden käsittelyn jälkeen kohtuullista epäilyä. Tästä käsittelyn siirtovelvollisuuden lieventämisestä saatavat edut olisivat yhteisöjen tuomioistuimen työtaakan keventämisen kannalta komission mukaan erittäin vähäiset ja yhteisön oikeuden yhdenmukaisen soveltamisen vaarantuminen olisi todellinen uhka erityisesti laajentumisen näkökulmasta. Komission mukaan 234 artiklan kolmannen kohdan sanamuoto onkin pidettävä ehdottomasti ennallaan. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön perustuvaa joustavuusperiaatetta sovellettaisiin kuitenkin luonnollisesti entiseen tapaan".

tapauksia, joissa yhteisöjen tuomioistuimella on oikeus vastata ennakkoratkaisukysymykseen perustellulla määräyksellä (ks. edellä 53 kohta). Komissio korostaa erityisesti, että yhteisöjen tuomioistuin voi käyttää tätä mahdollisuutta myös silloin kun "vastaus kysymykseen on selvästi pääteltävissä oikeuskäytännöstä tai kun kysymykseen annettavasta vastauksesta ei ole perusteltua epäilyä". Näin ollen se, että viimeksi mainitussa kohdassa ei toisteta kaikilta osin asiassa CILFIT annettuun tuomioon sisältyvää sanamuotoa, muun muassa kohtaa, jossa korostetaan, että sen, miten yhteisön oikeutta on sovellettava, on oltava "niin ilmeistä", ettei se jätä tilaa vähäisellekään perustellulle epäilylle, voisi puhua sen puolesta, että komissio ehdottaa, että kansalliselle tuomioistuimelle annetaan laajempi harkintavalta.

74. On kuitenkin todettava, että vaikka en tutkisikaan mainittuja muutoksia niiden sanamuodon perusteella, en kykene havaitsemaan yhteyttä tämän ehdotuksen ja työjärjestyksen 104 artiklan 3 kohdan uuden sanamuodon välillä. Ensin mainitussa tapauksessa otetaan näet huomioon niin sanotusti niiden epäilyjen laatu ja todellisuuspohja, joita *kansallisella tuomioistuimella* on oltava yhteisön oikeuteen liittyvän kysymyksen osalta, kun se ratkaisee, onko sen saatettava asia yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi; jälkimmäisessä tapauksessa kyseessä ovat sitä vastoin epäilyt, joita kysymykseen annettavasta vastauksesta mahdollisesti saattaa syntyä *yhteisöjen tuomioistuimelle*, kun sen on valittava menettelyä, jota se noudattaa vastausta antaessaan.[26] On siis ilmeistä, että EY 234 artiklan kolmannen kohdan ja työjärjestyksen 104 artiklan 3 kohdan mukaiset edellytykset ja tavoitteet ovat, ja niiden on oltavakin, täysin erilaiset, eikä näin ollen voida menetellä niin, että toiseen niistä vedottaisiin toisen tarkoituksen tukemiseksi tai päinvastoin.

75. Todettakoon lopuksi, että mielestäni on hylättävä myös Tanskan hallituksen esittämä toinen arvostelu, joka kohdistuu asiaan CILFIT liittyvään oikeuskäytäntöön ja erityisesti siihen, että siinä edellytetään kansallisen tuomioistuimen vakuuttuvan tulkintakysymyksen ilmeisyydestä, kun otetaan huomioon myös se, miten vaikeaa on verrata yhteisön säännöksen eri kieliversioita. Kuten olen näet todennut, yhteisöjen tuomioistuin ei ole tällä tavoin mielestäni asettanut lisäedellytystä vaan korostanut sitä erityistä huolellisuutta, jota kansallisen tuomioistuimen on noudattava, ennen kuin se toteaa, että perusteltua epäilyä ei ole. Vaikuttaa näet siltä, että yhteisöjen tuomioistuin ei niinkään edellytä sitä, että kansallinen tuomioistuin vertaa joka kerta eri kieliversioita, vaan että se katsoo, että kyseessä on säännös, jonka oikeudelliset vaikutukset ovat samat kaikkien kieliversioiden mukaan, ja että ennen kuin se toteaa, että tulkinta on varma, sen on siis ainakin oltava varma siitä, että tämä ei johdu pelkästään säännöksen sanamuo-

26 — Lisäksi sen, että kyseinen määräys on osoitettu yhteisöjen tuomioistuimelle ja että se koskee yksinomaan sen erityisvaatimuksia, vahvistaa tarvittaessa se, että toisin kuin asiassa CILFIT annetussa tuomiossa, siinä ei viitata lainkaan edellytykseen, jonka mukaan ennakkoratkaisukysymyksellä pitäisi olla merkitystä asian kohteen kannalta, koska tämän edellytyksen arvioiminen kuuluu lähtökohtaisesti kansalliselle tuomioistuimelle (ks. em. asiassa CILFIT annetun tuomion 10 kohta ja asia C-348/89, Mecanarte, tuomio 27.6.1991, Kok. 1991, s. I-3277, 47 kohta).

toon liittyvistä syistä. Vaikka Tanskan hallitus on vedonnut edellä mainittuun julkisasiamies Jacobsin antamaan ratkaisuehdotukseen väitteensä tueksi, vaikuttaa siltä, että sekin puhuu näkemykseni puolesta, kun siinä todetaan nimenomaan, että asiassa CILFIT annetussa tuomiossa tehtyä viittausta kieliversioiden useuteen "pitäisi — — pitää *tarpeellisena varotoimenpiteenä* sitä vastaan, että omaksutaan yhteisön säädösten ja määräysten liian sananmukainen tulkintatapa, ja sitä seikkaa painottavana, että niitä on tulkittava niiden johdanto-osassa mainittujen asiayhteyden ja tavoitteiden valossa ennemmin kuin yksin sanamuodon perusteella".[27] Lisään puolestani, että eri kieliversioiden vertailu on tulkintatapa, jonka on katsottava kuuluvan olennaisena osana kaikkiin useilla kielillä laadittuihin säännöksiin, ovatpa ne kansallisia (valtioissa, joissa on useita virallisia kieliä), yhteisön säännöksiä tai kansainvälisen oikeuden säännöksiä.

76. Ehdotan siis, että toiseen kysymykseen vastattaisiin, että EY 234 artiklan kolmatta kohtaa on tulkittava siten, että silloinkin kun kansallinen tuomioistuin, jonka päätökseen ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta, katsoo, että yhteisön oikeuteen liittyvä kysymys on selvä, sen on kuitenkin esitettävä yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyyntö, ellei se ole todennut, että kysymyksellä ei ole merkitystä asian kannalta tai että yhteisöjen tuomioistuin on jo tulkinnut kyseistä yhteisön oikeussääntöä taikka että se, miten yhteisön oikeutta on tulkittava, on niin ilmeistä, ettei se jätä tilaa vähäisellekään perustellulle epäilylle, kun tässä yhteydessä otetaan huomioon yhteisön oikeuden erityispiirteet, sen tulkintaan liittyvät erityisvaikeudet ja se vaara, että yhteisössä syntyy erilaista oikeuskäytäntöä.

27 — Em. asiassa C-338/95 annettu ratkaisuehdotus (Kok. 1997, s. I-6495, 65 kohta). Kursivointi tässä.

Kolmas kysymys

77. Hovrätten tiedustelee kolmannella kysymyksellään yhteisöjen tuomioistuimelta sitä, mitkä arviointiperusteet on otettava huomioon määriteltäessä tapaukset, joissa kolmannesta maasta tulevien matkustajien henkilökohtaisiin matkatavaroihin sisältyvien tavaroiden tuonnin voidaan katsoa olevan muuta kuin kaupallista asetuksen N:o 918/83 45 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Se tiedustelee erityisesti sitä, merkitseekö tämä säännös sitä, etteivät tavarat laadultaan ja määrältään objektiivisesti ottaen saa antaa mitään aihetta epäillä tuonnin tarkoitusta ja saadaanko asian arvioinnissa ottaa huomioon yksittäisen henkilön elinolot ja elintavat.

78. Suomen hallitus muistuttaa siitä, että asetuksen N:o 918/83 45 artiklan mukaan muiden kuin asetuksen 46 artiklassa lueteltujen tavaroiden tullittomuuden arvoa on rajoitettu. Tämän asetuksen 47 artiklassa säädetyn arvon (175 ecua matkustajaa kohti) rajoissa on siis mahdollista tuoda matkatavaroina huomattavakin määrä taloudelliselta arvoltaan vähäistä tavaraa. Jotta voitaisiin kuitenkin

selvittää tullittomuusjärjestelmän sovellettavuus nyt käsiteltävään tapaukseen, on olennaista määrittää, onko tuonti tapahtunut kaupallisessa tarkoituksessa vai onko tavara tarkoitettu matkustajan henkilökohtaiseen tai hänen perheensä käyttöön: tässä yhteydessä on kussakin yksittäistapauksessa otettava huomioon pikemminkin matkustajan elinolot ja elintavat kuin tuotujen tavaroiden laatu ja määrä, koska niiden perusteella on tehtävä ratkaisu siitä, onko kyseessä tuonti kaupallisiin tarkoituksiin.

79. Ruotsin hallitus puolestaan katsoo, että arvioitaessa sitä, onko tuonti muuta kuin kaupallista asetuksen N:o 918/83 45 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitetulla tavalla, on otettava huomioon kaikki kyseiseen tapaukseen liittyvät seikat eli sekä tavaroiden laatu ja määrä että matkustajan taloudelliset ja henkilökohtaiset olot; lisäksi tuonnin on oltava satunnaista.

80. Myös komissio katsoo, että asetuksen N:o 918/83 45 artiklaan ei sisälly mitään sellaista, jonka perusteella voitaisiin päätellä, että tavaroiden määrä tai laatu ratkaisisi arvioitaessa sitä, onko kysymyksessä kaupallinen tuonti. Se katsoo, että on yhteisön oikeuden vastaista vahvistaa tietyn tyyppisten tavaroiden osalta tietty määrä, jonka ylittävältä osalta tullittomuutta ei voida myöntää; kansallisten viranomaisten on sitä vastoin tutkittava tapauskohtaisesti asetuksessa tullittomuuden myöntämiselle asetettuja edellytyksiä.

81. Kuten edellä on todettu, asetuksen N:o 918/83 45 artiklan 1 kohdassa myönnetään tuontitullittomuus, jollei 46—49 artiklan säännöksistä muuta johdu, kolmannesta maasta tulevien matkustajien henkilökohtaisiin matkatavaroihin sisältyville tavaroille edellyttäen, että tämä tuonti ei ole kaupallista. Jotta tämä etuus voitaisiin saada, edellytetään siis kahden päällekkäisen edellytyksen täyttymistä: tavaroiden on sisällyttävä matkustajan henkilökohtaisiin matkatavaroihin ja tuonti ei saa olla kaupallista. Tullittoman tuonnin rajoitukset on tämän jälkeen vahvistettu 46 ja 47 artiklassa. Kun 46 artiklassa rajoitetaan tiettyjen tavararyhmien — tupakkatuotteet, alkoholijuomat, hajuvedet ja lääkkeet — osalta kunkin matkustajan tullivapaasti tuomat tavarat tiettyihin määriin, 47 artiklassa viitataan muiden tavaroiden osalta niiden kokonaisarvoon, joka on vahvistettu 175 ecuksi matkustajaa kohti. Tästä seuraa, ettei näissä rajoissa tapahtuvan tuonnin yhteydessä, edellyttäen että 45 artiklan 1 kohdan mukaiset kaksi edellytystä täyttyvät, voida ensi arviolta sulkea pois mahdollisuutta tuoda maahan huomattavakin määrä taloudelliselta arvoltaan vähäistä tavaraa.

82. Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin pyytää yhteisöjen tuomio-

istuinta nyt käsiteltävässä asiassa nimenomaan määrittämään, miltä osin tavaroiden laadulla ja määrällä on edellä mainitun tullittomuuden yhteydessä merkitystä tuonnin luokittelemisessa. Tätä tarkoitusta varten on mielestäni asianmukaista nojautua 45 artiklan 2 kohdan b alakohtaan, jonka mukaan katsotaan, että tuonti ei ole luonteeltaan kaupallista, jos se on satunnaista ja koskee yksinomaan tavaroita, jotka on tarkoitettu matkustajien henkilökohtaiseen tai heidän perheidensä käyttöön tai annettavaksi lahjaksi, eivätkä tuotteet ole luonteeltaan tai määrältään sellaisia, että ne voidaan käsittää kaupallisesti käytettäviksi. Tässä säännöksessä viitataan siis objektiivisten ja subjektiivisten seikkojen kokonaisuuteen. Ensin mainittuihin on luokiteltava tuonnin satunnaisuus sekä tavaroiden laatu ja määrä, jälkimmäisiin se, että tavarat on tarkoitettu henkilökohtaiseen käyttöön tai perheen käyttöön eikä niitä voida käsittää kaupallisesti käytettäviksi.

83. Tämän perusteella ei vaikuta siltä, että asetuksen N:o 918/83 45 artiklaan sisältyisi sellaista, joka viittaisi siihen, että tavaran laatu tai määrä olisi sinänsä ratkaiseva seikka ratkaistaessa sitä, onko tuonti kaupallista. Mikäli näin olisi tarkoitettu, yhteisön lainsäätäjä olisi asettanut tuotavien tavaroiden arvoon liittyvän rajoituksen sijasta määrällisen rajoituksen. Ei tosin voida sulkea pois sitä, että tietyissä tapauksissa tavaroiden laatu ja määrä saattavat antaa aiheen epäillä sitä, että tuonti on tapahtunut kaupallisista syistä; tällaisesta toteamuksesta ei kuitenkaan sellaisenaan voi seurata ehdoton olettama tuonnin kaupallisuudesta, varsinkaan kun tavaroiden laatu ja määrä otetaan 45 artiklan 2 kohdan b alakohdassa huomioon vain mahdollisina indisioina siitä, että kyseessä on kaupallinen tuonti.

84. Katson sitä vastoin lähes kaikkien tältä osin huomautuksiaan esittäneiden osapuolten tavoin, että on otettava huomioon kaikki kyseisessä säännöksessä mainitut edellytykset ja siten myös subjektiiviset edellytykset eli se, että tavarat on tarkoitettu henkilökohtaiseen käyttöön tai perheen käyttöön, ja se, että tuonti ei ole kaupallista. Katson toisin sanoen, että on arvioitava kuhunkin konkreettiseen tapaukseen liittyviä erityisiä seikkoja, silloin kun on nimenomaan arvioitava sitä, onko tavarat tarkoitettu matkustajan henkilökohtaiseen tai hänen perheensä käyttöön, otettava huomioon matkustajan elinolot ja elintavat.

85. Tästä syystä ehdotan, että ennakkoratkaisupyynnön esittäneelle tuomioistuimelle vastattaisiin, että asetuksen N:o 918/83 45 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että mikäli tavaroiden laatu ja määrä herättävät epäilyjä tuonnin tarkoituksesta, sitä, onko tuonti kaupallista, on arvioitava tapauskohtaisesti kyseiseen tapaukseen liittyvien seikkojen kokonaisarvioinnin perusteella, ja siinä on otettava huomioon tuonnin satunnaisuus, se, onko tavarat tarkoitettu matkustajan henkilökohtaiseen tai hänen perheensä käyttöön, ja näin ollen hänen elintapansa, sekä se, että matkustaja ei ole tarkoittanut niitä kaupallisesti käytettäviksi.

Neljäs kysymys

86. Ruotsalaistuomioistuin haluaa neljännellä kysymyksellään selvittää sellaisten kansallisten hallinnollisten määräysten oikeudellisen merkityksen, joilla vahvistetaan tietyn tavaran, johon asetusta N:o 918/83 sovelletaan, tullivapaa määrä.

87. Suomen hallitus huomauttaa tältä osin, että asetuksella N:o 918/83 pyritään ottamaan käyttöön yhtenäinen tullittomuusjärjestelmä koko yhteisön alueella. Siinä ei sen sijaan anneta jäsenvaltioille oikeutta asettaa määrällisiä rajoituksia tai ehdottomia olettamia tiettyjen tuotteiden osalta. Tällaiset kansalliset määräykset ovat ristiriidassa yhteisön oikeuden kanssa, koska kyseessä eivät ole toimet, jotka eivät olisi sitovia ja joissa annettaisiin ohjeita tulliviranomaisille vahvistamalla viitteelliset määrät, joiden alittuessa voidaan olettaa, että kyseessä ei ole kaupallinen tuonti.

88. Ruotsin hallitus puolestaan selittää, että tullihallinnon toimenpiteet, joilla tullittomasti hyväksytyn riisin määrä on vahvistettu 20 kilogrammaksi henkilöltä, eivät ole sitovia vaan pelkkiä suosituksia, joilla pyritään yksinomaan siihen, että tulliviranomaisten ei tarvitsisi arvioida tapauskohtaisesti, täyttyvätkö tullittomuuden hyväksymisedellytykset. Ruotsin hallitus vetoaa kantansa oikeellisuutta tukeakseen tulleja ja tullittomuutta koskevaan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön, jonka mukaan "jäsenvaltioilla on vain rajoitettua toimivaltaa, joka niille on nimenomaisesti annettu" asiaa koskevissa yhteisön säädöksissä (tässä tapauksessa direktiivillä 69/169/ETY,[28] jossa — samoin kuin asetuksessa N:o 918/83, joka on tulkinnan kohteena nyt käsiteltävässä asiassa — ei säädetä mahdollisuudesta vahvistaa tavaroille määrällisiä rajoituksia, joita siinä ei ole nimenomaisesti mainittu). Tällä perusteella yhteisöjen tuomioistuin on todennut lainvastaiseksi kansallisen säännöksen, jossa vahvistettiin määrällinen rajoitus tiettyjen tavaroiden tullittomuuden hyväksymiselle siten, että siinä vahvistettiin ehdoton olettama tuonnin kaupallisuudesta.[29] Tämän oikeuskäytännön perusteella Ruotsin hallitus tekee siis sen vastakohtaispäätelmän, että jäsenvaltiot voivat toteuttaa muita kuin sitovia toimenpiteitä, joissa vahvistetaan tullittomasti hyväksyttäviä tavaramääriä, tämän kuitenkaan rajoittamatta matkustajan mahdollisuutta osoittaa, että tämän rajan ylittävän mutta asetuksen 47 artiklassa tarkoitetun 175 ecun arvon alittavan tavaramäärän tuonti ei ole kaupallista.

28 — Kansainvälisessä matkustajaliikenteessä tapahtuvassa maahantuonnissa kannettaviin liikevaihto- ja valmisteveroihin liittyviä vapautuksia koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhdenmukaistamisesta 28 päivänä toukokuuta 1969 annettu neuvoston direktiivi 69/169/ETY (EYVL L 133, s. 6), sellaisena kuin se on muutettuna 16 päivänä maaliskuuta 1987 annetulla neuvoston direktiivillä 87/198/ETY (EYVL L 78, s. 53). Direktiivin 3 artiklassa määritellään "muu kuin kaupallinen tuonti" samalla tavoin kuin asetuksen N:o 918/83 45 artiklassa.

29 — Ks. asia C-208/88, komissio v. Tanska, tuomio 6.12.1990 (Kok. 1990, s. I-4445).

89. Myös komission kanta on samansuuntainen, mutta se korostaa, että nyt käsiteltävässä asiassa ei ole selvää, ovatko Ruotsin määräykset sitovia vai eivät. Komissio huomauttaa kuitenkin, että kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on antaa ratkaisu tältä osin tietoisena siitä, että kyseiset määräykset ovat sallittuja ainoastaan siinä tapauksessa, että ne eivät ole sitovia.

90. Kuten edellä on todettu, kaikki lausumiaan esittäneet osapuolet ovat olleet yhtä mieltä siitä, että jäsenvaltiot eivät voi antaa sitovia määräyksiä, joilla vahvistetaan tullittomuuden määrällisiä rajoituksia tai ainakin ehdoton olettama, jonka mukaan tuonti on kaupallista tuotujen tavaroiden määrän vuoksi. Sallittuja ovat enintään tulliviranomaisten antamat ohjeet, joissa ilmoitetaan tietyn tavaran tullittomasti hyväksyttävä määrä, tämän kuitenkaan vaikuttamatta matkustajan mahdollisuuteen osoittaa suuremmankaan määrän osalta, että sitä ei ole tuotu kaupallisiin tarkoituksiin.

91. Tämä päätelmä on mielestäni oikea ja voin siis hyväksyä sen ongelmitta; sen ulottuvuutta voitaisiin kuitenkin mielestäni täsmentää lisää ja yhdenmukaisemmin lisäämällä vielä muutamia seikkoja. On näet muistettava, että asetus N:o 918/83 perustuu nimenomaisesti siihen toteamukseen, että yhteinen lainsäädäntö on tarpeen sen sääntelemällä alalla niiden kansainvälisten sopimusten mukaisesti, joiden sopimuspuolia jäsenvaltiot ovat. Tästä seuraa siis, että edellytetään "tullittomuutta koskevan yhteisön säännöstön toteuttamista siten, että näissä yleissopimuksissa määrätyn tullittomuuden kohdetta, soveltamisalaa ja soveltamisedellytyksiä koskevat erot poistetaan tulliliiton vaatimusten mukaisesti, ja kaikki henkilöt, joita asia koskee, saavat samat edut koko yhteisössä" (neljäs perustelukappale). Vaikka kukin jäsenvaltio saa siis laillisesti antaa "ohjeita" tai "suosituksia", vaikka ne eivät olekaan sitovia, tulliviranomaisille, jotta nämä voivat vahvistaa määrällisiä rajoituksia, joista asetuksessa ei säädetä, tämä ei kuitenkaan käytännössä saa johtaa siihen, että vaarannetaan yhteisön tullittomuusjärjestelmän yhdenmukainen soveltaminen.

92. Tältä osin vaikuttaa ennen kaikkea siltä, että mikäli kansallisessa hallinnollisessa toimenpiteessä viitataan tuonnin määrälliseen rajoitukseen, sen olisi oltava kohtuullinen ja suhteellisuusperiaatteen mukainen. Tarkoitan tällä sitä, että kun tämä määrällinen rajoitus ilmoitetaan rahamääräisenä, se ei saa olla liian kaukana asetuksen N:o 918/83 47 artiklassa säädetystä 175 ecun kokonaisarvoa koskevasta rajoituksesta. Tältä kannalta arvioituna vaikuttaa sen sijaan nyt käsiteltävän asian osalta siltä, että tullittomasti hyväksytty 240 SEK:a vastaava 20 riisikilon hyväksyminen henkilöltä on melko kau-

kana asetuksen 47 artiklan mukaisesta 175 ecun rajasta, sillä Ruotsin viranomaiset arvioivat kyseisen rajan vastaavan 1 700 SEK:a.

93. Katson lisäksi samoin perusteluin, että matkustajan pitäisi kyetä suojelemaan intressejään ilman ylivoimaisia vaikeuksia sekä siinä mielessä, että hän tietää tarkalleen oikeutensa tullittomaan tuontiin, sellaisena kuin se on määriteltynä asetuksella N:o 918/83, että siinä mielessä, etteivät todisteita, joita häneltä vaaditetaan esitettäviksi, koskevat vaatimukset saa olla liiallisen ankaria tai sellaisia, että hänen on asiallisesti mahdotonta osoittaa, että tuonti ei ole ollut kaupallista.

94. Edellä esitetyn perusteella katson näin ollen, että kansalliset hallinnolliset määräykset tai kansallinen hallinnollinen käytäntö, joilla vahvistetaan sitovasti määrällisiä rajoituksia tullittomuudelle tai ehdoton olettama siitä, että tuonti on kaupallista tuotujen tavaroiden määrän vuoksi, ovat ristiriidassa asetuksen N:o 918/83 45 artiklan kanssa.

Ratkaisuehdotus

95. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että Hovrätten för Västra Sverigen kysymyksiin vastataan seuraavasti:

1) EY 234 artiklan kolmatta kohtaa on tulkittava siten, että kansallinen tuomioistuin, jonka päätöksiin voidaan hakea muutosta sillä edellytyksellä, että

valituslupa myönnetään, ei lähtökohtaisesti ole EY 234 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitettu tuomioistuin, jonka päätöksiin ei saa hakea muutosta.

2) EY 234 artiklan kolmatta kohtaa on tulkittava siten, että silloinkin kun kansallinen tuomioistuin, jonka päätökseen ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta, katsoo, että yhteisön oikeuteen liittyvä kysymys on selvä, sen on kuitenkin esitettävä yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyyntö, ellei se ole todennut, että kysymyksellä ei ole merkitystä asian kannalta tai että yhteisöjen tuomioistuin on jo tulkinnut kyseistä yhteisön oikeussääntöä taikka että se, miten yhteisön oikeutta on tulkittava, on niin ilmeistä, ettei se jätä tilaa vähäisellekään perustellulle epäilylle, kun tässä yhteydessä otetaan huomioon yhteisön oikeuden erityispiirteet, sen tulkintaan liittyvät erityisvaikeudet ja se vaara, että yhteisössä syntyy erilaista oikeuskäytäntöä.

3) Yhteisön tullittomuusjärjestelmän luomisesta 28 päivänä maaliskuuta 1983 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 918/83 45 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että mikäli tavaroiden laatu ja määrä herättävät epäilyjä tuonnin tarkoituksesta, sitä, onko tuonti kaupallista, on arvioitava tapauskohtaisesti kyseiseen tapaukseen liittyvien seikkojen kokonaisarvioinnin perusteella, ja siinä on otettava huomioon tuonnin satunnaisuus, se, onko tavarat tarkoitettu matkustajan henkilökohtaiseen tai hänen perheensä käyttöön, ja näin ollen hänen elintapansa, sekä se, että matkustaja ei ole tarkoittanut niitä kaupallisesti käytettäviksi.

4) Kansalliset hallinnolliset määräykset tai kansallinen hallinnollinen käytäntö, joilla vahvistetaan sitovasti määrällisiä rajoituksia tullittomuudelle, tai ehdoton olettama siitä, että tuonti on kaupallista tuotujen tavaroiden määrän vuoksi, ovat ristiriidassa asetuksen N:o 918/83 45 artiklan kanssa.